Организација на
Обединетите нации за
образование, наука и
култура

Глобално граѓанско образование

ТЕМИ И ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕ

Global
Citizenship
Education

Објавено во 2019 година од страна на Организацијата за образование, наука и култура на Обединетите нации, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, Франција

© УНЕСКО 2019/Министерство за образование и наука – Биро за развој на образованието

ISBN 978-92-3-100102-4

Оваа публикација е достапна во отворен пристап под ознаката ShareAlike 3.0 IGO (CC- BY-SA 3.0 IGO), лиценца (http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/). Со користење на содржината на оваа публикација, корисниците ги прифаќаат условите на репозиториумот на УНЕСКО за отворен пристап (http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en).

Оргинален наслов : Global Citizenship education : Topics and learning objectives. Прв пат објавено во 2015 од страна на Организацијата на Обединетите Нации за Образование, Наука и Култура (УНЕСКО) , 7 , place de Fontenoy 75352, Paris 07 SP , Франција

Употребените ознаки, како и материјалот презентиран во оваа публикација, не се израз на какво било мислење на УНЕСКО во однос на правниот статус на која било земја, територија, град или област или на нивните органи на власт, или во поглед на разграничувањето на нивните територии или граници.

Идеите и ставовите изразени во оваа публикација се ставови на авторите; тие не се составен дел од УНЕСКО и не ја обврзуваат Организацијата.

Фотографија од насловната страна: © Shutterstock/mama_mia
Кредити: стр. 12–13, стр. 20, стр. 44–45 ©

Шатерсток/Данило Старошчук (Shutterstock/Danylo Staroshchuk)

Графички дизајн: Аурелија Мазојер (Aurelia Mazoyer)

Печатено од УНЕСКО

Печатено во Франција

Глобално граѓанско образование

ТЕМИ И ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕ

Содржина

Предговор 7

Благодарници 9

Листа на скратеници (акроними) 11

1. Вовед 13
   1.1. Што е глобално граѓанско образование? 14
   1.2. Како беше развиен овој прирачник? 17
   1.3. За кого е наменет овој прирачник и како може да се користи? 18

2. Содржини за учење на прирачникот за глобално граѓанско образование 21
   2.1. Подрачја на учење (домени) 22
   2.2. Резултати 22
   2.3. Атрибути 23
   2.4. Теми 25
   2.5. Цели 25
   2.6. Клучни зборови 26
   2.7. Матрица за насоки 26

3. Спроведување на глобалното граѓанско образование 45
   3.1. Како да се интегрира во образовните системи? 46
   3.2. Како да го испорачаме во училница? 51
   3.3. Како да се оценат резултатите од учењето? 56

Анекси 59
   Анекс 1: Избрани онлајн практики и ресурси 60
   Анекс 2: Библиографија 67
   Анекс 3: Листа на учесници на терен 74

Листа на табели

Табела А: Целосно упатство 28

Табела Б: Теми и разработени цели на учење 30

Б.1. Тема: Локални, национални и глобални системи и структури 32

Б.2. Тема: Прашања кои влијаат врз интеракцијата и поврзаноста на заедниците на локално, национално и глобално ниво 33

Б.3. Тема: Основни претпоставки и динамика на енергија 34

Б.4. Тема: Различни нивоа на идентитет 35

Б.5.Тема: Различни заедници на кои припаѓаат луѓето и како се поврзани 36

Б.6. Тема: Разлики и почит кон различностите 37

Б.7. Тема: Акции кои може да се преземат поединечно и колективно 38

Б.8. Тема: Етички одговорно однесување 39

Б.9. Тема: Ангажман и преземање акција 40

Табела В: Клучни зборови 42

Листа на текстуални рамки

Рамка 1: Основни концептуални димензии на глобалното граѓанско образование 15

Рамка 2: Како да се користат педагошките насоки на ниво на држава? 18

Рамка 3: Клучни резултати од учењето 22

Рамка 4: Клучни атрибути на учениците 23

Рамка 5: Теми 25

Предговор

УНЕСКО го промовираше глобалното граѓанско образование од започнувањето на Првата иницијатива за глобално образование (Global Education First Initiative – GEFI) на генералниот секретар на Обединетите нации (ОН) во 2012 година, што го поттикна глобалното граѓанство како еден од трите приоритети на образованието.

Овој прирачник, насловен како *Глобално граѓанско образование*: *теми и цели на учење*, е прв педагошки прирачник na УНЕСКО за глобалното граѓанско образование. Тој е резултат на едно обемно истражување и консултации со експерти од различни делови на светот. Овој прирачник се темели на публикацијата на УНЕСКО за *Глобално граѓанско образование: подготовка на учениците за предизвиците на 21-от век* и резултатите од трите клучни настани на УНЕСКО за глобалното граѓанско образование: *Техничките консултации за глобално граѓанско образование* (септември 2013 г.), како и *Првата* и *Втората конференција на УНЕСКО за глобално граѓанско образование*, соодветно организирани во декември 2013 и јануари 2015 година. Пред да биде завршен, прирачникот беше проверен на терен од страна на учесници во образованието во селектирани земји во сите региони за да се обезбеди негова релевантност во различни географски и социокултурни контексти.

По темелната работа на УНЕСКО за да се разјаснат концептуалните основи на глобалното граѓанско образование и за да се обезбедат политички и програмски насоки, овој документ беше развиен како одговор на потребите на земјите членки за сеопфатни упатства за интегрирање на глобалното граѓанско образование во нивните образовни системи. Во него се презентираат предлози за претворање на концептите за глобално граѓанско образование во практични и специфични теми согласно возраста и целите на учење на начин кој овозможува адаптација во локални контексти. Наменет е како ресурс за едукаторите, за креаторите на наставните програми, за обучувачите, како и за креаторите на образовните политики, но, исто така, може да биде корисен и за другите учесници во образованието кои работат во неформалното и информалното образование.

Во време кога меѓународната заедница е повикана да ги дефинира активностите за унапредување на мирот, благосостојбата, просперитетот и одржливоста, овој нов документ на УНЕСКО нуди насоки за да им помогне на земјите членки да обезбедат учениците од сите возрасти и потекла да се развијат во информирани, критички образувани, социјално поврзани, етички и ангажирани глобални граѓани.

д-р Чиан Танг,
помошник генерален директор за образование

Благодарници

Овој педагошки прирачник насловен како *Глобално граѓанско образование*: *теми и цели на учење* беше нарачан од Организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура (УНЕСКО). Неговата подготовка, под водство на Су Хуанг Чои, директорот на одделението за настава, учење и содржина на УНЕСКО, беше координирана од Крис Касл, Лидија Рупрехт и Теофанија Кавација од Секторот за здравство и глобално граѓанско образование.

Дина Киван, вонреден професор на *Американскиот универзитет* во Бејрут и Марк Еванс, вонреден професор на универзитетот во Торонто, дадоа придонес на авторите на овој документ. Кети Атавел и Џејн Калиста, независни консултанти, уредија различни нацрти.

УНЕСКО го свика состанокот на Експертската советодавна група (ЕАГ) за глобално граѓанско образование (ГЦЕД) (Париз, јуни 2014 г.) и би сакал да ја изрази својата благодарност до сите оние кои учествуваа на состаноците и/или дадоа коментари на различни нацрти: Еби Рајкес, седиште на УНЕСКО; Алберт Мотиванс, УИС; Александер Лајхт, седиште на УНЕСКО; Каролина Ибара, „Универзидад де лос Андес“, Колумбија; Дакмара Георгеску, УНЕСКО во Бејрут; Кароли Буклер, канцеларија на УНЕСКО; Дирк Хастед, ИЕА; Фелиса Тибитс, извршен директор и основач на здруженијата за едукација за човекови права; Гванг Чои Чанг, УНЕСКО, Бангкок; Хуеџеонг Ким, АПЦЕИУ; Инџаиру Кулунду, „Активејт! Чејнџ Драјверс“; Џеонгмин Еом, АПЦЕИУ; Џји Мин Чо, КИЦЕ; Џјинхи Ким, КЕДИ; Јун Морохаши, УНЕСКО, Хаити; Кејт Андерсон-Симонс, ЛМТФ, Брукингс; Коџи Мијамото, ОЕЦД; Мигуел Силва, „Центар север – југ“ на Советот на Европа; Мухамед Фаур, универзитет во Њујорк; Онемус Киминза, Министерство за образование, Кенија; Ралф Карстенс, ИЕА; Стефани Кнокс-Кубон, *Наставници без граници*; Тони Џенкинс, универзитет во Толедо; Вернер Винтерстајнер, *Универзитет „Клагенфурт“*; Винг Он Ли, *Национален институт за образование*, Сингапур; Јоланда Лејвас, *Национален институт за евалуација на образованието*, Мексико.

Писмени коментари и прилози, исто така, се добиени и од: Акеми Јонемура, УНЕСКО, Дакар; Алиенор Салмон, УНЕСКО, Бангкок; Амалија Миранда Серано, УНЕСКО, Бангкок; Амина Хамшари, седиште на УНЕСКО; Ананта Кумар-Дураиапах, МГИЕП; Кристина фон Фурстенберг, седиште на УНЕСКО; Хегази Идрис Ибрахим, УНЕСКО во Бејрут; Хугуе Чарние Нгандеу Нгата, седиште на УНЕСКО; Мусафир Шанкар, МГИЕП; Набила Џамшед, МГИЕП; Оперти Ренато, ИБЕ. Писмените коментари беа примени од Маргарет Синклер, ПЕИЦ, како и усни прилози од другите учесници на Вториот форум на УНЕСКО за глобално граѓанско образование (28 – 30 јануари 2015 г.).

УНЕСКО, исто така, би сакал да им се заблагодари на оние кои учествуваа во процесот на тестирање на терен за нивните корисни повратни информации. Тука се вклучени: АПЦЕИУ – за координирање на повратни информации од корејски наставници; Фади Јарак, Министерство за образование и високо образование во Либан, за обезбедување на повратни информации од официјалните претставници на Министерството, како и Мари Кристин Лекомпт, Оливија Флорес и Роси Агои, АСПнет-координатори во Канада, Мексико и Уганда, заедно со училиштата, наставниците и учениците во овие земји кои учествуваа на теренското тестирање.

Конечно, им се заблагодаруваме и на Шантал Лијард, кој обезбеди уредничка поддршка, на Аурелија Мазојер, која се погрижи за дизајнот и изгледот, како и на Мартин Викенден и Нана Енгебретсен, кои обезбедија поддршка за изработка на овој документ.

Листа на скратеници

АПЦЕИУ	Азископацифички центар за образование за меѓународно разбирање
АСПнет	Проектна мрежа на здружени училишта (УНЕСКО)
ЕАГ	Советодавна група на експерти
ЕЦОВАС	Економска заедница на западноафриканските држави
ЕСЦ	Образование за социјална кохезија
ЕСД	Образование за одржлив развој
ГЦЕД	Глобално граѓанско образование
ГЕФИ	Прва глобална образовна иницијатива (на генералниот секретар на ОН)
ГИЗ	Германско друштво за меѓународна соработка
ХИВ/АИДС	ХИВ/СИДА
ХК	Седиште
ИБЕ	Меѓународно биро за развој (УНЕСКО)
ИКТ	Информациска и комуникациска технологија
ИЕА	Меѓународна асоцијација за евалуација на образовните достигнувања
КЕДИ	Институт за развој на образованието на Кореја
КИЦЕ	Институт за развој на наставни планови и програми на Кореја
ЛМТФ	Работна група за мерење на учењето
ЛТЛТ	Учење да се живее заедно
МГИЕП	Институт за образование за мирен и одржлив развој „Махатма Ганди“
НВО	Невладина организација
ОХЦХР	Канцеларија на високиот комесар на Обединетите нации за човекови права
ОБСЕ/ОДИХР	Организација за безбедност и соработка на Европа/Канцеларија за демократски институции и човекови права
ПЕИЦ	Заштита на образованието во несигурност и конфликт
СДГс	Цели за одржлив развој
УИС	Институт за статистика на УНЕСКО
ОН	Обединети нации
ОК	Обединето Кралство
УНЕП	Програма за животна средина на Обединетите нации
УНЕСКО	Организација на Обединетите нации за образование, наука и култура
УНИЦЕФ	Детски фонд на Обединетите нации

1

Вовед

1.1. Што е глобално граѓанско образование?

„Образованието ни дава длабоко разбирање дека ние сме заедно поврзани како граѓани на глобалната заедница и дека нашите предизвици се меѓусебно поврзани.“ — *Бан Ки Мун, генерален секретар на ОН*

Граѓанскиот концепт еволуирал со текот на времето. Историски гледано, граѓанството не се прошири на сите, на пример, само мажите или сопствениците на имоти имаа право да бидат граѓани. Во текот на минатиот век постепено се одеше кон сеопфатно разбирање на граѓанството, под влијание на развојот на граѓанските, политичките и социјалните права[2]. Меѓу другите фактори, сегашните перспективи за национално граѓанство се разликуваат меѓу земјите, одразувајќи ги разликите во политички и историски контекст.

Големиот глобализиран свет ги покрена прашањата за тоа што претставува значајно граѓанство, како и за неговите глобални димензии. Иако поимот граѓанство што ја надминува националната држава не е нов, промените во глобален контекст, на пример, воспоставувањето меѓународни конвенции и договори, растот на транснационалните организации, корпорациите и граѓанско општествените движења и развојот на рамката на меѓународните човекови права, имаат значајни импликации за глобалното граѓанство. Мора да се признае дека постојат различни перспективи за концептот на глобалното граѓанство, како што се степенот до кој се проширува и се дополнува традиционалното граѓанство, дефинирано во однос на државата на нацијата или до кој степен се натпреварува со неа.

Глобалното граѓанство[3] се однесува на чувството за припадност кон поширокатa заедница и заедничкото човештво. Тоа ја нагласува политичката, економската, социјалната и културната меѓузависност и меѓусебната поврзаност на локалното, националното и глобалното.

Сè поголемиот интерес за глобалното граѓанство резултираше со зголемување на вниманието на глобалната димензија во образованието на граѓаните, како и на импликациите врз политиката, наставните програми, учењето и поучувањето[4]. Глобалното граѓанско образование подразбира три основни концептуални димензии, кои се заеднички за различните дефиниции и толкувања на глобалното граѓанско образование. Овие основни концептуални димензии се потпираат на прегледот на литература, концептуалните рамки, пристапите и наставните програми за глобално граѓанско образование, како и на техничките консултации и неодамнешната работа во оваа област од страна на УНЕСКО. Тие можат да послужат како основа за дефинирање на целите на глобалното граѓанско образование, целите и компетенциите на учењето, како и приоритетите за оценување и вреднување на учењето. Овие основни концептуални димензии се темелат и опфаќаат аспекти од сите три подрачја (домени) на учење: когнитивно, социоемоционално и бихевиорално.

1 Види: Heater (1990); Ichilov (1998); Isin (2009).

2 Види: Marshall (1949).

3 UNESCO. *Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*. 2014.

4 Види: Albala-Bertrand (1995); Banks (2004); Merryfield (1998); Peters, Britton and Blee (2008).

Тие се меѓусебно поврзани и се прикажани подолу. Секое од нив укажува на подрачјето на учење на кое тие најмногу се фокусираат во процесот на учење:

Рамка 1: Основни концептуални димензии на глобалното граѓанско образование

Когнитивно
Да се стекнат знаења, разбирање и критичко размислување за глобалните, регионалните, националните и локалните прашања и за меѓусебната поврзаност и меѓузависност на различните земји и население.

Социоемоционално
Да се има чувство на припадност на заедничкото човештво, споделување на вредности и одговорности, емпатија, солидарност и почит кон разликите и различностите.

Бихевиорално
Да се дејствува ефикасно и одговорно на локално, национално и глобално ниво за помирен и одржлив свет.

Глобалното граѓанско образование има за цел преобразба, градење знаења, вештини, вредности и ставови со кои учениците треба да се оспособат да придонесат за поинклузивен, поправеден и помирен свет. Глобалното граѓанско образование бара „повеќеслоен пристап кој користи концепти и методологии кои веќе се применуваат во други области, вклучувајќи ги: образованието за човекови права, образованието за мир, образованието за одржлив развој и образованието за меѓународно разбирање“[5] и има за цел да ги унапреди нивните заеднички цели. Глобалното граѓанско образование применува перспектива за доживотно учење, почнувајќи од раниот детски развој и продолжувајќи низ сите нивоа на образование и во зрелоста, барајќи „формални и неформални пристапи, наставни и вонннаставни интервенции и конвенционални и неконвенционални патишта за учество“[6].

5 UNESCO. *Education Strategy 2014 – 2021*. 2014, 46.
6 UNESCO. *Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*. 2014.

Глобалното граѓанско образование има за цел на учениците да им овозможи:

- да развијат разбирање за структурите на глобалната власт, правата и одговорностите, глобалните прашања и врските помеѓу глобалните, националните и локалните системи и процеси;
- да препознаваат и да ги ценат разликите и повеќекратните идентитети, на пример, културата, јазикот, религијата, полот и нашата заедничка хуманост, како и да развијат вештини за живеење во сè повеќе разновидниот свет;
- да развиваат и да применуваат критични вештини за граѓанска писменост, на пример, критичко истражување, информатичка технологија, медиумска писменост, критичко размислување, донесување одлуки, решавање проблеми, преговарање, градење мир и лична и општествена одговорност;
- да ги препознаваат и да ги испитуваат верувањата и вредностите и како тие влијаат врз политичкото и општественото одлучување, перцепциите за социјалната правда и граѓанскиот ангажман;
- да развијат ставови за грижа и емпатија за другите и за животната средина и почитување на различноста;
- да развиваат вредности за праведност и социјална правда и вештини за критичко анализирање на нееднаквостите врз основа на пол, социоекономски статус, култура, религија, возраст и други прашања;
- да учествуваат и да придонесуваат за современи глобални прашања на локално, национално и глобално ниво, како информирани, ангажирани, одговорни и спремни глобални граѓани.

Приоритетна полова рамноправност. Глобалното граѓанско образование може да игра важна улога во придонесот за половата еднаквост, што е еден од двата сеопфатни приоритета на УНЕСКО. Глобалното граѓанско образование се темели на човековите права, а половата еднаквост е основно човеково право. Девојчињата и момчињата учат за родовите ставови, улогите, очекувањата и однесувањето, како на училиште така и дома. Глобалното граѓанско образование може да ја поддржи половата рамноправност преку развој на знаења, вештини, вредности и ставови кои ја промовираат еднаквата вредност на жените и мажите, поттикнуваат почит и им овозможуваат на младите луѓе критички да поставуваат прашања за половите улоги и очекувања кои се штетни и/или се базирани на дискриминација и стереотипи.

1.2. Како беше развиен овој прирачник?

Овој прирачник се потпира на истражувањата и праксата за глобалното граѓанско образование. Тој содржи информации од неодамнешните публикации и технички консултации на УНЕСКО во оваа област[7], како и информации од добиените податоци кои ги обезбедуваат експерти за глобално граѓанско образование и претставници на младите. Документот беше разгледан од Експертската советодавна група (ЕАГ), свикана од УНЕСКО, со внатрешни и надворешни експерти за глобалното граѓанско образование од сите региони во светот, за трансформативните педагогии, за развојот на наставната програма и за неформалното образование. ЕАГ дискутираше и обезбеди повратни информации за првиот нацрт на документот за време на состанокот во јуни 2014 година. Дополнителни податоци беа обезбедени преку понатамошни консултации во септември и октомври 2014 година. Прирачникот, исто така, беше дискутиран за време на Вториот форум на УНЕСКО за глобално граѓанско образование (Париз, јануари 2015 г.), а од корист беа и повратните информации од учесниците.

Пред да биде финализиран, овој прирачник беше теренски тестиран од носителите на образованието, вклучувајќи ги и официјалните претставници на министерствата, изготвувачите на наставните програми и наставниците од одбрани земји во секој регион.

Ова е прво издание на прирачникот кој е наменет како „жив“ документ. Понатамошните изданија ќе бидат произведени по потреба и сè додека не научиме повеќе од искуството од примената на глобалното граѓанско образование во различни контексти. УНЕСКО ќе ги има предвид предлозите и примерите од истражувањето и од практиката и за идните изданија.

7 На пример, *Global Citizenship Education: An emerging perspective*, based on the Technical Consultation on Global Citizenship Education (September 2013) and *Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st century,* sunthesizing the outcomes of the First UNESCO Forum on Global Citizenship Education (December 2013).

1.3. За кого е наменет овој прирачник и како може да се користи?

Овој прирачник е наменет како ресурс за едукаторите, изготвувачите на наставните програми, обучувачите, како и за креаторите на образовните политики. Исто така, може да биде корисен и за другите носители во образованието вклучени во планирањето, дизајнот и испораката на глобалното граѓанско образование во формалниот и неформалниот образовен сектор. На пример, наставниците можат да го користат за да го подобрат своето разбирање за глобалното граѓанско образование и како извор на идеи за активности. Изготвувачите на наставната програма можат да ги користат и да ги прилагодат темите и целите на учење вклучени во прирачникот во контекст на земјата и да развијат национални наставни програми. Креаторите на образовната политика можат да го користат прирачникот за проценка на улогата на глобалното граѓанско образование и да ги идентификуваат релевантните национални образовни приоритети.

Како што е прикажано на графиконот подолу, овој прирачник е дизајниран на флексибилен начин, кој дозволува консултации, адаптирање и контекстуализација на ниво на земјата од страна на давателите на образование, кои можат да ги идентификуваат релевантните точки за влез, да развијат детални и конкретни насоки за специфични контексти, да ги адресираат потребите за испорака и да го поддржат процесот на спроведување во консултација со релевантните засегнати страни.

Рамка 2: Како да се користат педагошките насоки на ниво на држава?

Глобално граѓанско образование: теми и цели на учење (ТЦУ)

↓

Контекстуализација на ТЦУ на државно ниво од страна на националните и локалните засегнати страни (на пример, планерите на образование и изготвувачите на наставните програми и, каде што е потребно, со поддршка од други партнери и засегнати страни).

↓

Разработени се детални и конкретни насоки за специфични контексти и прашања за капацитетите.

↓

Спроведување и употреба од страна на обучувачи практичари на различни нивоа (на пример, национално ниво, општинско ниво, училишта).

Прирачникот не е наменет да биде преписка, туку има за цел да обезбеди водечка рамка за глобалното граѓанско образование, која може лесно да се адаптира на различни национални и локални контексти. Исто така, може да се искористи за да се надгради постоечката работа во сродни области (на пример, граѓанско образование, образование за човекови права, образование за одржлив развој, образование за меѓународно разбирање итн.).

Предложените теми и целите на учење вклучени во овој прирачник не се исцрпни; тие можат и треба да бидат надополнети со теми и прашања кои се локално релевантни и соодветни. Освен тоа, нови прашања кои постојано се појавуваат во овој разновиден свет, кој брзо се менува, можат да се додадат на оние кои се вклучени во овој прирачник. Некои од темите и целите на учење вклучени во овој прирачник, можеби, веќе се опфатени со постојните образовни програми. Во овој случај, прирачникот може да се користи како комплементарен ресурс или како контролна листа или референца за анализа на јазот за време на разгледувањата и заложбите да се зајакнат постоечките програми.

2

Содржини за учење на прирачникот за глобално граѓанско образование

2.1. Подрачја на учење (домени)

Глобалното граѓанско образование се заснова на трите подрачја на учење – когнитивното, социоемоционалното и бихевиоралното подрачје. Тоа одговара на четирите столба на учењето опишани во извештајот *Учење: богатство во себе:* учење за да се знае, за да се работи, за да се биде и за да се живее заедно.

- Когнитивно: знаење и вештини на размислување неопходни за подобро разбирање на светот и неговата комплексност.
- Социоемоционално: вредности, ставови и социјални вештини кои на учениците им овозможуваат да се развиваат афективно, психосоцијално и физички и кои на учениците им овозможуваат да живеат заедно со другите во почит и во мир.
- Бихевиорално: однесување, изведба, практична примена и ангажман.

Клучните резултати од учењето, клучните атрибути на учениците, темите и целите на учење кои се предложени во овој прирачник се засноваат на трите подрачја на учење споменати погоре. Тие се меѓусебно поврзани и интегрирани во процесот на учење и не треба да се разберат како различни процеси на учење.

2.2. Резултати

Резултатите од учењето ги опишуваат знаењата, вештините, вредностите и ставовите кои учениците можат да ги стекнат и да ги демонстрираат како резултат на глобалното граѓанско образование. Соодветно на трите подрачја на учење, споменати погоре (когнитивно, социоемоционално и бихевиорално), во овој прирачник е идентификуван следниов сет на заемно зајакнати резултати од учењето:

Рамка 3: Клучни резултати од учењето

Когнитивно
▪ Учениците стекнуваат знаење и разбирање за локални, национални и глобални прашања и меѓусебна поврзаност и меѓузависност на различни земји и население. ▪ Учениците развиваат вештини за критичко размислување и анализа.
Социоемоционално
▪ Учениците имаат чувство на припадност кон заедничкото човештво, споделување на вредности и одговорности засновани на човековите права. ▪ Учениците развиваат ставови на емпатија, солидарност и почитување на разликите и различностите.
Бихевиорално

- Учениците се однесуваат ефикасно и одговорно на локално, национално и глобално ниво за помирен и одржлив свет.
- Учениците развиваат мотивација и подготвеност да ги преземат неопходните активности.

2.3. Атрибути

Овој прирачник идентификува три атрибути на ученикот поврзани со глобалното граѓанско образование, кои се однесуваат на особините и квалитетите кои глобалното граѓанско образование има за цел да ги развие кај учениците и одговара на претходно споменатите клучни резултати од учењето. Тие се: *информиран и критички образуван; социјално поврзан и ги почитува различностите; етички одговорен и ангажиран*. Трите атрибути на учениците поаѓаат од прегледот на концепциската рамка на литературата и граѓанското образование, прегледот на пристапот од наставните планови и програми, како и од техничките консултации и неодамнешната работа на УНЕСКО за глобално граѓанско образование. Истите се прикажани подолу.

Рамка 4: Клучни атрибути на учениците

Информиран и критички образован
Познавање на системите на глобално управување, структурите и прашањата; разбирање на меѓузависноста и врските меѓу глобалните и локалните проблеми; знаења и вештини потребни за граѓанска писменост, како што се критичкото истражување и анализа, со акцент на активниот ангажман во учењето.
Учениците го развиваат своето разбирање за светот, глобалните теми, управувачките структури и системи, вклучувајќи ги и политиката, историјата и економијата; ги разбираат правата и одговорностите на поединците и групите (на пример, женските и детските права, автохтоното право, корпоративната општествена одговорност); ја препознаваат меѓусебната поврзаност на локалните, националните и глобалните прашања, структури и процеси. Учениците развиваат вештини за критичко истражување (на пример, каде да најдат информации и како да ги анализираат и да ги користат доказите), медиумска писменост и разбирање за тоа како информациите се посредуваат и комуницираат. Тие ја развиваат нивната способност да ги истражуваат глобалните теми и прашања (на пример, глобализацијата, меѓузависноста, миграцијата, мирот и конфликтот, одржливиот развој) преку планирање на истраги, анализа на податоци и соопштување на нивните наоди.
Клучно прашање е начинот на кој се користи јазикот и, поконретно, како на критичката писменост влијае доминацијата на англискиот јазик и како тоа влијае на пристапот до информации на оние кои не го зборуваат англискиот јазик. Во фокусот е и развивање на критички вештини за граѓанска писменост и посветеност на доживотното учење, сè со цел вклучување во информирани и намерни граѓански активности.

Социјално поврзан и ги почитува различностите

Разбирање на идентитети, односи и припадност; разбирање на заеднички вредности и заедничко човештво; развивање на ценењето и почитувањето на разликите и различностите; разбирање на сложениот однос меѓу различноста и заедништвото.

Учениците дознаваат за својот идентитет и начинот за тоа како тие се наоѓаат во поголем број врски (на пример, семејството, пријателите, училиштето, локалната заедница, државата), како основа за разбирање на глобалната димензија на граѓанството. Тие го развиваат разбирањето за разликите и различностите (на пример, културата, јазикот, полот, сексуалноста, религијата), за тоа како уверувањата и вредностите влијаат на мислењето на луѓето за различни личности, како и за причините и влијанието на нееднаквоста и дискриминацијата.

Учениците, исто така, ги разгледуваат заедничките фактори кои ја надминуваат разликата и ги развиваат знаењата, вештините, вредностите и ставовите потребни за почитување на разликите и за живеење со другите.

Етички одговорен и ангажиран

Врз основа на пристапите за човековите права, вклучувајќи ги ставовите и вредностите околу грижата за другите и за животната средина; личната и општествената одговорност и трансформација; развојот на вештини за учество во заедницата и придонесот кон подобар свет преку информирана, етичка и мирна акција.

Учениците ги истражуваат сопствените верувања и вредности, како и оние на другите. Тие разбираат како верувањата и вредностите го информираат општественото и политичкото одлучување на локално, национално, регионално и глобално ниво, како и предизвиците за управување со спротивставени и конфликтни верувања и вредности. Учениците, исто така, го развиваат своето разбирање за проблемите поврзани со социјалната правда во локален, национален, регионален и глобален контекст и како тие меѓусебно се поврзани. Исто така, се занимаваат и со етичките прашања (на пример, прашањата поврзани со климатските промени, потрошувачот, економската глобализација, фер трговијата, миграцијата, сиромаштијата и изобилието, одржливиот развој, тероризмот, војната). Од учениците се очекува да размислуваат за етичките конфликти поврзани со социјалните и политичките одговорности и поширокото влијание на нивните избори и одлуки. Учениците, исто така, ги развиваат знаењата, вештините, вредностите и ставовите за да се грижат за другите и за животната средина и да се вклучат во граѓанска акција. Тоа вклучува сочувство, емпатија, соработка, дијалог, социјално претприемништво и активно учество. Тие дознаваат за можностите за нивен ангажман како граѓани на локално, национално и глобално ниво, како и примери за индивидуални и колективни акции што ги презеле другите за решавање на глобалните проблеми и социјалната неправда.

2.4. Теми

Врз основа на горенаведените атрибути на ученикот и соодветните подрачја на учење и клучните резултати на ученикот, во овој прирачник прикажани се девет области, и тоа по три за секој атрибут на ученикот.

Рамка 5: Теми

Информиран и критички образован
1. Локални, национални и глобални системи и структури.
2. Прашања кои влијаат врз интеракцијата и поврзаноста на заедниците на локално, национално и глобално ниво.
3. Основни претпоставки и динамика на енергија.
Социјално поврзан и ги почитува различностите
4. Различни нивоа на идентитет.
5. Различни заедници на кои припаѓаат луѓето и како тие се поврзани.
6. Разлики и почит кон различностите.
Етички одговорен и ангажиран
7. Акции кои може да се преземат поединечно и колективно.
8. Етички одговорно однесување.
9. Ангажман и преземање акција.

Врз основа на овие теми беа развиени специфични цели на учење соодветно на возраста и клучните теми.

2.5. Цели

За секоја од споменатите теми предложени се четири специфични цели на учење и релевантни теми кои одговараат на различна возрасна група/ниво на образование, како што е прикажано подолу.

- Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години).
- Вишо основно образование (9 – 12 години).
- Нижо средно (12 – 15 години).
- Вишо средно (15 – 18+ години).

Намерата е да се претставаат целите на учењето според нивото на сложеност, нудејќи пристап на „спирална наставна програма“, преку која концептите поврзани со глобалното граѓанско образование може да се воведат во предучилишно или нижо основно образование и да се изучуваат и подлабоко да навлегуваат и да се усложнуваат како што учениците созреваат, преку сите нивоа на образование. Бидејќи образовните системи, нивоата на образование и групите на ученици според возраста варираат меѓу државите, овие групи се смета дека треба да бидат само индикативни. Корисниците треба да се чувствуваат слободни, целите на учење да ги изберат, да ги прилагодат и да ги организираат на начин кој се чини најсоодветен согласно специфичниот контекст во државата и според подготвеноста на учениците [8].

2.6. Клучни зборови

Со цел да се поттикне и да се олесни дискусијата и активностите врз основа на темите и целите на учење презентирани во овој прирачник, се предвидува предлог-листа на клучни зборови, тематски организирани.
Оваа листа може да се надополни со прашања кои се релевантни во секој контекст.

2.7. Матрица за насоки

Во табелите што следуваат се презентирани трите области на учење, клучните резултати од учењето, клучните атрибути на учениците, темите и соодветните цели на учење за различни возрасни групи и нивоа на образование, како и клучни зборови за дискусија.

- **Табелата А** ја претставува матрицата за насоки и покажува на кој начин различните делови се заемно поврзани.
- **Табелата Б** е разработка на табелата А и во неа се претставени разработени цели на учење по возраст/ниво на образование за секоја од темите.
- **Табелите од Б.1 до Б.9** ја разработуваат секоја тема и цел на учење, обезбедувајќи повеќе детали за тоа што од учениците се очекува да знаат, да разберат и да можат да направат, како и тоа какви знаења, вештини, вредности и ставови се очекува да се развијат во различните фази на учење. Табелите се така поставени, при што секое ниво опфаќа соодветни цели на учење и теми согласно возраста, кои обезбедуваат нивна надоградба во следното ниво, со премин од поедноставни кон посложени теми.

---

8 За време на процесот на ревизија имаше одредени разлики во мислењето во однос на соодветноста на одредени теми и цели на учење согласно возраста, особено во предучилишното и нижото основно ниво. Некои критичари истакнаа дека капацитетот на младите деца да ги разберат таквите концепти не треба да се потцени, додека други сметаа дека предложените концепти може да бидат премногу сложени за малите деца. Еден од начините на решавање на ова е овие концепти да се воведат преку креативни и интерактивни методи соодветни на возраста, како, на пример, преку игра, цртан филм или на кој било друг начин со кој давателите на образование сметаат дека е посоодветно во нивните контексти.

- **Табелата В** претставува предлог-листа на клучни зборови кои можат да ги поттикнат и да ги олеснат дискусиите и активностите поврзани со нив.

Табелите се индикативни и не се наменети да бидат прописни или исцрпни. Тие можат да се користат, прилагодат или додадат во зависност од националниот и локалниот контекст.

Исто така, треба да се разјасни дека табелите одразуваат шематски приказ и тоа не значи дека сугерираат учењето да се одвива во „силоси“ . Во конкретниот процес на настава и учење, сите концепти и димензии меѓусебно се поврзани и заемно се зајакнуваат.

Табела А: Целосно упатство

Табелата А ја претставува севкупната структура на прирачникот врз основа на трите области на учење и презентирање на клучните резултати од учењето, клучните атрибути на ученикот, темите и соодветните цели на учење, истакнувајќи ја нивната меѓусебна поврзаност, вертикално и хоризонтално.

Глобално граѓанско образование

ПОДРАЧЈА НА УЧЕЊЕ

КОГНИТИВНО	СОЦИОЕМОЦИОНАЛНО	БИХЕВИОРАЛНО

КЛУЧНИ ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕ

Когнитивно

- Учениците стекнуваат знаење и разбирање за локалните, националните и глобалните прашања и меѓусебната поврзаност и меѓузависност на различни земји и население.
- Учениците развиваат вештини за критичко размислување и анализа.

Социоемоционално

- Учениците имаат чувство на припадност кон заедничко човештво, споделување на вредности и одговорности засновани на човековите права.
- Учениците развиваат ставови на емпатија, солидарност и почитување на разликите и различноста.

Бихевиорално

- Учениците се однесуваат ефикасно и одговорно на локално, национално и глобално ниво за помирен и одржлив свет.
- Учениците развиваат мотивација и подготвеност да ги преземат неопходните активности.

КЛУЧНИ АТРИБУТИ НА УЧЕНИЦИТЕ

Информирани и критички образовани

- Да знаат за локалните, националните и глобалните прашања, системите за управување и структури.
- Да ја разберат меѓузависноста и врските на глобалните и локалните проблеми.
- Да развијат вештини за критички истражувања и анализа.

Социјално поврзани и ги почитуваат различностите

- Посветување и управување со идентитетот, односите и чувството на припадност.
- Споделување на вредности и одговорности засновани на човековите права.
- Развивање на ставови за ценење и почитување на разликите и различностите.

Етички одговорни и ангажирани

- Да се обезбедат соодветни вештини, вредности, верувања и ставови.
- Да се демонстрира лична и општествена одговорност за мирен и одржлив свет.
- Да се развие мотивација и подготвеност за грижа за општото добро.

ТЕМИ

1. Локални, национални и глобални системи и структури.
2. Прашања кои влијаат врз интеракцијата и поврзаноста на заедниците на локално, национално и глобално ниво.
3. Основни претпоставки и динамика на енергија.
4. Различни нивоа на идентитет.
5. Различни заедници на кои им припаѓаат луѓето и како тие се поврзани.
6. Разлика и почит на различностите.
7. **Дејства кои можат да се преземаат индивидуално и колективно.**
8. **Етички одговорно однесување.**
9. **Ангажман и преземање акција.**

ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕ СОГЛАСНО ВОЗРАСТА/НИВО НА ОБРАЗОВАНИЕ

Предучилишно/ ниже основно (5 – 9 години)	Вишо основно (9 – 12 години)	Нижо средно (12 – 15 години)	Вишо средно (15 – 18+ години)

Табела Б: Теми и разработени цели на учење

Оваа табела е разработка на Табела А, што укажува на целите на учење за секоја од темите дадени во Табела А. Бидејќи нивоата на образование и подготвеноста на учениците се разликуваат од држава до држава, возраста/нивото на образовните групи кои се предложени тука се само индикативни и може да се прилагодат онака како што корисниците сметаат дека е соодветно.

Темите и целите на учење се дополнително разработени во табелите од Б.1 до Б.9 кои следуваат.

ТЕМИ	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕ			
	Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)	Вишо основно (9 – 12 години)	Нижо средно (12 – 15 години)	Вишо средно (15 – 18+години)
1. Локални, национални и глобални системи и структури.	Да се опише како е организирана локалната околина и како е таа поврзана со поширокиот свет и да се претстави граѓанскиот концепт.	Да се идентификуваат управувачките структури, процесите на донесување на одлуки и димензијата на граѓанството.	Да се расправа за тоа како делува интеракцијата на глобалните управувачки структури со националните и локалните структури и да се истражи глобалното граѓанство.	Критички да се анализираат глобалните управувачки системи, структури и процеси и да се проценат импликациите врз глобалното граѓанство.
2. Прашања кои влијаат врз интеракцијата и поврзаноста на заедниците на локално, национално и глобално ниво.	Да се наведат клучните локални, национални и глобални проблеми и да се истражи како тие може да бидат поврзани.	Да се истражат причините за главните заеднички глобални проблеми и нивното влијание на национално и локално ниво.	Да се проценат основните причини за големите локални, национални и глобални проблеми и меѓусебната поврзаност на локалните и глобалните фактори.	Критички да се испитаат локалните, националните и глобалните проблеми, одговорностите и последиците од донесувањето на одлуки; да се испита и да се предложат соодветни одговори.
3. Основни претпоставки и динамика на енергија.	Да се наведат различни извори на информации и да се развијат основни истражувачки вештини.	Да се прави разлика помеѓу фактот/мислењето, реалноста/фикцијата и различните гледишта/перспективи.	Да се истражат основните претпоставки и да се опишат нееднаквостите и динамиката на енергијата.	Критички да се проценат начините на кои динамиката на енергијата влијае на гласот, влијанието, пристапот до ресурси, донесувањето одлуки и управувањето.
4. Различни нивоа на идентитет.	Да се препознае како се вклопуваме и комуницираме со светот околу нас и како развиваме интерперсонални вештини.	Да се испитаат различните нивоа на идентитет и нивните импликации во управувањето на односите со другите.	Да се направи разлика меѓу личниот и колективниот идентитет и различните социјални (општествени) групи и да се негува чувството на припадност кон заедничкото човештво.	Критички да се испитаат начините на кои различните нивоа на идентитет комуницираат меѓусебно и мирно живеат со различни социјални (општествени) групи.
5. Различни заедници на кои припаѓаат луѓето и како се поврзани.	Да се илустрираат разлики и врски меѓу различни социјални (општествени) групи.	Да се споредат и да се разликуваат заедничките и различните социјални (општествени), културни и правни норми.	Да се покаже уважување и почит кон разликите и различностите, да се негува емпатијата и солидарноста кон другите поединци и социјални (општествени) групи.	Критички да се оцени поврзаноста меѓу различните групи, заедници и држави.
6. Разлики и почит кон различностите.	Да се направи разлика меѓу истоветност и различност и да се препознае дека секој има права и одговорности.	Да се негуваат добри односи со различни поединци и групи.	Да се расправа за придобивките и предизвиците од разликите и различностите.	Да се развиваат и да се применуваат вредности, ставови и вештини за управување и вклучување во различни групи и перспективи.
7. Акции кои може да се преземат поединечно и колективно.	Да се истражат можните начини за преземање акции за подобрување на светот во кој живееме.	Да се разговара за важноста на индивидуалното и колективното делување и да се разговара како учениците да се вклучат во работата на заедницата.	Да се испита како поединците и групите презеле активности за решавање на прашањата од локално, национално и глобално значење и како тие се ангажирале за да одговорат на локалните, националните и глобалните прашања.	Да се развијат и да се применат вештини за ефективно граѓанско ангажирање.
8. Етички одговорно однесување.	Да се разговара за тоа како нашите одлуки и активности влијаат врз другите луѓе и планетата и да се прифати одговорното однесување.	Да се разберат поимите социјална правда и етичка одговорност и учениците да се научат како да ги применуваат во секојдневниот живот.	Да се анализираат предизвиците и дилемите поврзани со социјалната правда и етичката одговорност и да се разгледаат импликациите од индивидуалното и колективното дејствување.	Критички да се проценат прашањата од областа на социјалната правда и етичката одговорност и да се преземат мерки за сузбивање на дискриминацијата и нееднаквоста.
9. Ангажман и преземање акција.	Да се препознаат важноста и придобивките од граѓанскиот ангажман.	Да се идентификува можноста за ангажман и иницирање на акција.	Да се развијат и да се применат вештини за активно ангажирање и преземање на акција за промоција на општото добро.	Да се предложат акции и учениците да бидат носители на позитивни промени.

Б.1 Тема: Локални, национални и глобални системи и структури

Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)

Цел на учењето: да се опише како е организирана локалната средина и како таа е поврзана со поширокиот свет и да се претстави граѓанскиот концепт.

Клучни теми:

- Себството, семејството, училиштето, соседството, заедницата, државата, светот.
- Како е организиран светот (групи, заедници, села, градови, држави, региони)?
- Односите, членството, воведување на правила и ангажман (семејството, пријателите, училиштето, заедницата, државата, светот).
- Зошто постојат правила и одговорности и зошто тие можат да се променат со текот на времето?

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: да се идентификуваат управувачките структури, процесите на донесување на одлуки и димензијата на граѓанството

Клучни теми:

- Основни локални, национални и глобални структури и системи за управување и како тие се меѓусебно поврзани и меѓусебно зависни (трговија, миграција, животна средина, медиуми, меѓународни организации, политички и економски сојузи, јавен и приватен сектор, граѓанско општество).
- Сличности и разлики во правата и одговорностите, правилата и одлуките и начинот на кој различните општества ги поддржуваат (вклучувајќи ја и историјата, географијата, културата).
- Сличности и разлики во дефинирањето на граѓанството.
- Добро владеење, владеење на правото, демократски процеси, транспарентност.

Нижо средно (12 – 15 години)

Цел на учењето: да се расправа за тоа како делува интеракцијата на глобалните управувачки структури со националните и локалните структури и да се истражи глобалното граѓанство.

Клучни теми:

- Национален контекст и неговата историја, однос, поврзаност и меѓузависност со другите нации, глобалните организации и поширокиот глобален контекст (култура, економија, екологија, политика).
- Глобално управувачки структури и процеси (правила и закони, правните системи) и нивните меѓусебни врски со националните и локалните системи за управување.
- Како глобалните одлуки влијаат врз поединците, заедниците и државите?
- Права и одговорности на граѓанството во однос на глобалните рамки и како тие се применуваат.
- Примери за глобални граѓани.

Вишо средно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: критички да се анализираат глобалните управувачки системи, структури и процеси и да се проценат импликациите врз глобалното граѓанство.

Клучни теми:

- Глобалните системи за управување, структури и процеси, како и начинот на кој правилата, политиката и одлуките се донесуваат и се применуваат на различни нивоа.
- Како поединците, групите, вклучително и јавниот и приватниот сектор, се ангажираат во глобалните структури и процесите на управување?
- Критичко размислување за тоа што значи да се биде член на глобалната заедница и како да се одговори на заедничките проблеми и работи (улоги, глобални врски, меѓусебна поврзаност, солидарност и импликации во секојдневниот живот).
- Нееднаквостите меѓу националните држави и нивните импликации во остварување на правата и обврските во глобалното владеење.

Б.2 Тема: Прашања кои влијаат врз интеракцијата и поврзаноста на заедниците на локално, национално и глобално ниво

Предучилишно/нижо основно (5 – 9години)

Цел на учењето: да се наведат клучните локални, национални и глобални проблеми и да се истражи како тие можат да бидат поврзани.

Клучни теми:

- Прашања кои влијаат на локалната заедница (еколошки, социјални, политички, економски и други).
- Слични или различни проблеми со кои се соочуваат другите заедници во иста држава и во други држави.
- Последиците од глобалните прашања врз животот на поединците и заедниците.
- Како поединецот и заедницата влијаат на глобалната заедница?

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: да се истражат причините за главните заеднички глобални проблеми и нивното влијание на национално и локално ниво.

Клучни теми:

- Глобалните промени и развој и нивното влијание врз секојдневниот живот на луѓето.
- Глобалните прашања (климатски промени, сиромаштија, нееднаквост меѓу половите, загадување, криминал, конфликт, болест, природни катастрофи) и причините за овие проблеми.
- Врски и меѓусебна зависност меѓу глобалните и локалните прашања.

Нижо средно (12 – 15 години)

Цел на учењето: да се проценат основните причини за големите локални, национални и глобални проблеми и меѓусебната поврзаност на локалните и глобалните фактори.

Клучни теми:

- Споделување на локални, национални и глобални проблеми и нивните причини.
- Промена на глобалните сили и обрасци и нивното влијание врз секојдневниот живот на луѓето.
- Како историјата, географијата, политиката, економијата, религијата, технологијата, медиумите или други фактори влијаат на актуелните глобални прашања (слобода на изразување, статус на жени, бегалци, мигранти, колонијализам, ропство, етнички и верски малцинства, деградација на животната средина)?
- Како одлуките кои се донесени на глобално ниво или во еден дел од светот може да влијаат на сегашната и идната благосостојба на луѓето и животната средина во другите делови од светот?

Вишо средно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: критички да се испитаат локалните, националните и глобалните проблеми, одговорностите и последиците од донесувањето на одлуки, да се испита и да се предложат соодветни одговори.

Клучни теми:

- Прашалник за главните локални, национални и глобални прашања и перспективи (родова дискриминација, човекови права, одржлив развој, мир и конфликти, бегалци, миграција, квалитет на животната средина, невработеност кај младите).
- Длабинска анализа на меѓусебно поврзаната природа на глобалните проблеми (основни причини, фактори, носители, димензии, меѓународни организации, мултинационални корпорации).
- Проценка за тоа како глобалните управувачки структури и процеси реагираат на глобалните прашања и ефективноста и соодветноста на одговорите (посредување, арбитража, санкции, сојузи).
- Критички одраз за влијанието врз глобалните прашања и меѓузависноста на историјата, географијата, политиката, економијата, културата или други фактори.
- Истражување, анализа и комуникација на теми од глобален и локален карактер (детски права, одржлив развој).

Б.3 Тема: Основни претпоставки и динамика на енергија

Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)

Цел на учењето: да се наведат различни извори на информации и да се развијат основни истражувачки вештини.

Клучни теми:

- Различни извори на информации и собирање на информации преку користење на различни алатки и извори (пријатели, семејство, локална заедница, училиште, карикатури, приказни, филмови, вести).
- Прецизно и јасно слушање и комуникација (комуникациски вештини, јазици).
- Идентификување на клучните идеи и препознавање на различни перспективи.
- Толкување на пораки, вклучувајќи сложени или спротивставени пораки.

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: да се прави разлика помеѓу фактот/мислењето, реалноста/фикцијата и различните гледишта/перспективи.

Клучни теми:

- Медиумската писменост и вештини на социјалните медиуми (различни форми на медиуми, вклучувајќи ги и социјалните медиуми).
- Различни гледишта, субјективност, докази и пристрасност.
- Фактори кои влијаат врз ставовите (пол, возраст, религија, етничка припадност, култура, социоекономски и географски контекст, идеологии и системи на верување или други околности).

Нижо средно (12 –15 години)

Цел на учењето: да ги истражат основните претпоставки и да ги опишат нееднаквостите и динамиката на енергијата.

Клучни теми:

- Концепти за еднаквост, нееднаквост, дискриминација.
- Фактори кои влијаат на нееднаквостите и динамиката на енергијата и предизвиците со кои се соочуваат некои луѓе (мигранти, жени, млади, маргинализирано население).
- Анализа на различни форми на информации за глобалните проблеми (пронаоѓање на главни идеи, собирање на докази, споредување и контраст помеѓу сличностите и разликите, откривање на точките на гледишта или пристрасност, препознавање на спротивставените пораки, оценување и проценка на информациите).

Вишо средно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: критички да ги проценат начините во кои динамиката на енергијата влијае на гласот, пристапот до ресурсите, донесувањето одлуки и управувањето.

Клучни теми:

- Анализа на современите глобални прашања од аспект на динамиката на енергијата (родова еднаквост, попреченост, невработеност кај младите).
- Фактори кои го олеснуваат или го попречуваат граѓанството и граѓанскиот ангажман на глобално, национално и локално ниво (социјални и економски нееднаквости, политичка динамика, односи на моќ, маргинализација, дискриминација, држава, воена/полициска сила, социјални движења, синдикати).
- Критичко испитување на различни гледишта, ставови и критики на противниците или малцинствата, вклучително и проценка на улогата на мас-медиумите и социјалните медиуми во глобалните дебати и на глобалното граѓанство.

Б.4 Тема: Различни нивоа на идентитет

Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)

Цел на учењето: да препознаат како се вклопуваме и комуницираме со светот околу нас и развиваме интерперсонални вештини.

Клучни теми:

- Самоидентитет, припадност и односи (јас, семејство, пријатели, заедница, регион, земја).
- Каде живеам и како мојата заедница се поврзува со поширокиот свет?
- Самопочитување и вредноста на другите.
- Приближување кон другите и градење позитивни врски.
- Препознавање на емоциите во себе и кај другите.
- Барање и нудење помош.
- Комуникација, грижа за соработката и грижа за другите.

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: да се испитаат различните нивоа на идентитет и нивните импликации во менаџирање на односот со другите.

Клучни теми:

- Како поединецот се поврзува со заедницата (историски, географски и економски)?
- Како сме поврзани со поширокиот свет надвор од нашата непосредна заедница и преку различни модалитети (медиуми, патувања, музика, спорт, култура)?
- Национална држава, меѓународни организации и тела, мултинационални корпорации.
- Емпатија, солидарност, управување со конфликти и решавање, спречување на насилство, вклучувајќи родово насилство и малтретирање.
- Преговарање, посредување, помирување, победнички решенија.
- Регулирање и управување со силни емоции (позитивни и негативни).
- Отпор кон негативниот притисок од страна на врсниците.

Нижо средно (12 – 15 години)

Цел на учењето: да направат разлика помеѓу личниот и колективниот идентитет и различните социјални групи и да го негуваат чувството на припадност кон заедничкото човештво.

Клучни теми:

- Мулти идентитети, припадност и поврзаност со различни групи.
- Сложеност на личниот и колективниот идентитет, уверувања и перспективи (лични, групни, професионални, граѓански).
- Ангажман и соработка во проекти кои се однесуваат на заедничките предизвици.
- Чувство на припадност кон заедничкото човештво.
- Поттикнување на позитивни односи со луѓе од разни и различни потекла.

Вишо средно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: критички да ги испитаат начините на кои различните нивоа на идентитет комуницираат меѓусебно и мирно живеат со различни социјални групи.

Клучни теми:

- Лични идентитети и членство во локални, национални, регионални и глобални контексти, гледано преку повеќе објективи.
- Колективен идентитет, заеднички вредности и импликации за создавање на глобална граѓанска култура.
- Сложени и разновидни перспективи и поими за граѓанските идентитети и членство во глобални проблеми и настани или преку културни, економски и политички примери (етнички или верски малцинства, бегалци, историско наследство на ропството, миграција).
- Фактори кои доведуваат до успешен граѓански ангажман (лични и колективни интереси, ставови, вредности и вештини).
- Посветеност кон унапредувањето и заштитата на личната и колективна благосостојба.

Б.5 Тема: Различни заедници на кои луѓето им припаѓаат и како тие се поврзани

Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)

Цел на учењето: да илустрираат разлики и врски помеѓу различни социјални групи.

Клучни теми:

- Сличности и разлики во/меѓу културите и општествата (пол, возраст, социоекономски статус, маргинализирано население).
- Врските меѓу заедниците.
- Заеднички основни потреби и човекови права.
- Вреднување и почитување на сите човечки и живи суштества, животната средина и нештата.

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: да ги споредат и да ги разликуваат заедничките и различните социјални (општествени), културни и правни норми.

Клучни теми:

- Различни култури и општества надвор од сопственото искуство и вредноста на различните перспективи.
- Донесување на правила и ангажирање во различни делови на светот и меѓу различни групи.
- Поими за правда и пристап до правда.
- Признавање и почитување на различноста.

Нижо средно (12 – 15 години)

Цел на учењето: да покажат уважување и почит кон разликите и различностите, да ја негуваат емпатијата и солидарноста кон други поединци и социјални (општествени) групи.

Клучни теми:

- Лични и заеднички вредности, како тие се разликуваат и што ги обликува нив.
- Важноста на заедничките вредности (почит, толеранција и разбирање, солидарност, емпатија, грижа, еднаквост, инклузија, човечко достоинство) во учењето да живееме во мир .
- Посветеност кон промовирање и заштита на разликите и различностите (социјални и еколошки).

Вишо средно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: критички да ја оценат поврзаноста помеѓу различните групи, заедници и држави.

Клучни теми:

- Права и одговорности на граѓаните, групите и државите во меѓународната заедница.
- Концепт за легитимитет, владеење на правото, пропишана постапка и правда.
- Промовирање на благосостојбата во заедницата и разбирање на заканите кон благосостојбата на глобално ниво.
- Промовирање и заштита на човековите права за сите.

Б.6 Тема: Разлики и почит кон различностите

Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)

Цел на учењето: **да направат разлика меѓу истоветност и различност и да препознаат дека секој има права и одговорности.**

Клучни теми:

- Што нас нè прави слични и што нас нè прави различни од другите луѓе во заедницата (јазик, возраст, култура, начини на живеење, традиции, карактеристики)?
- Важноста на почитувањето и добрите односи за нашата благосостојба.
- Да се научи да се слуша, да се разбира, да се согласува и да не се согласува, да се прифатат различни погледи и перспективи.
- Почитување кон другите и себеси и уважување на разликите.

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: **да негуваат добри односи со различни поединци и групи.**

Клучни теми:

- Разбирање на сличностите и разликите меѓу општествата и културите (уверувања, јазик, традиција, религија, начин на живот, етничка припадност).
- Учење да ја цениме и почитуваме различноста и да комуницираме со другите во заедницата и поширокиот свет.
- Развој на вредности и вештини кои им овозможуваат на луѓето да живеат заедно и мирно (почит, еднаквост, грижа, емпатија, солидарност, толеранција, инклузија, комуникација, преговарање, управување и решавање на конфликти, прифаќање на различни перспективи, ненасилство).

Нижо средно (12 – 15 години)

Цел на учењето: **да расправаат за придобивките и предизвиците на разликите и различностите.**

Клучни теми:

- Важноста на добрите односи меѓу поединци, групи, општества и национални држави за мирен соживот, лична и колективна благосостојба.
- Колку различните идентитети (етнички, културни, верски, јазични идентитети, род, возраст) и други фактори влијаат на нашата способност да живееме заедно?
- Предизвиците на заедничкото живеење и што може да предизвика конфликт (исклучување, нетолеранција, стереотипи, дискриминација, нееднаквости, привилегии, интереси, страв, недостаток на комуникација, слобода на изразување, недостаток и нееднаков пристап до ресурси).
- Како поединците и групите од различен идентитет и членство колективно се ангажираат за прашањата од глобален интерес за да се постигнат подобрувања низ целиот свет?

Вишо срeдно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: **да развиваат и да применуваат вредности, ставови и вештини за управување и вклучување во различни групи и перспективи.**

Клучни теми:

- Меѓусебната зависност и предизвиците на живеење во различни општества и култури (нееднаквост во моќта, економски разлики, конфликт, дискриминација, стереотипи).
- Разновидни и сложени перспективи.
- Делување на разни организации за да донесат позитивни промени во однос на глобалните прашања (национални и меѓународни движења, како што се: жените, трудот, малцинствата, домородните, сексуалните малцинства).
- Вредности и ставови на емпатија и почит надвор од групите на кои припаѓате.
- Концепти на мир, изградба на консензус и ненасилство.
- Вклучување во акции за социјална правда (локално, национално и глобално ниво).

Б.7 Тема: Акции кои може да се преземат поединечно и колективно

Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)

Цел на учењето: да ги истражат можните начини за преземање на акција за подобрување на светот во кој живееме.

Клучни теми:

‣ Како нашите избори и активности можат да го направат нашиот дом, училишната заедница, земјата и планетата подобро место за живеење и како тие можат да ја заштитат нашата околина?

‣ Учење како да работат заедно (колаборативни проекти за реални животни прашања во заедницата, на пример, работа со други за собирање и презентирање на информации и користење на различни методи за да се пренесат наодите и идеите).

‣ Вештини за донесување одлуки и решавање на проблеми.

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: да разговараат за важноста на индивидуалното и колективното делување и да се вклучат во работата на заедницата.

Клучни теми:

‣ Поврзаност меѓу личните, локалните, националните и глобалните проблеми.

‣ Видови граѓански ангажман за лична и колективна акција во различни култури и општества (застапување, работа во заедницата, медиуми, официјални владини процеси на управување, како што е, на пример, гласањето).

‣ Улогите на доброволните групи, социјалните движења и граѓаните за подобрување на нивните заедници и идентификување на решенијата за глобалните проблеми.

‣ Примери на поединци и групи вклучени во граѓанска акција кои направиле разлика на локално и глобално ниво (Нелсон Мандела, Малала Јусафзаи, *Црвениот крст*/*Полумесечина*, *Лекари без граници*, *Олимпијадата*) и нивните перспективи, активности и социјална поврзаност.

‣ Разбирање дека постапките имаат последици.

Нижо средно (12 – 15 години)

Цел на учењето: да испитаат како поединците и групите презеле активности за решавање на прашањата од локално, национално и глобално значење и како тие се ангажирале за да одговорат на локалните, националните и глобалните прашања.

Клучни теми:

‣ Дефинирање на улогите и обврските на поединци и групи (јавни институции, граѓанско општество, доброволни групи) при преземање дејствија.

‣ Предвидување и анализирање на последиците од активностите.

‣ Утврдување на мерки кои се преземаат за подобрување на заедницата (политички процеси, употреба на медиуми и технологија, притисок и интересни групи, социјални движења, ненасилен активизам, застапување).

‣ Утврдување на корисата, можностите и влијанието на граѓанскиот ангажман.

‣ Фактори кои придонесуваат за успех и фактори кои го ограничуваат успехот на индивидуалното и колективното дејствување.

Вишо средно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: да развијат и да применат вештини за ефективно граѓанско ангажирање.

Клучни теми:

‣ Анализирање на факторите кои можат да го зајакнат или да го ограничат граѓанското ангажирање (економска, политичка и социјална динамика и бариери за застапување и учество на одредени групи, како што се: жените, етничките и верските малцинства, лицата со инвалидитет, младите).

‣ Избирање на најсоодветен начин за добивање информации, изразување на мислења и преземање акција за важни глобални прашања (ефективност, исходи, негативни импликации, етички размислувања).

‣ Заеднички проекти за прашања од локален и глобален интерес (животна средина, градење мир, хомофобија, расизам).

‣ Вештини за ефективен политички и социјален ангажман (критичко испитување и истражување, оценување на докази, изготвување разумни аргументи, планирање и организирање акција, заедничко работење, размислување за потенцијалните последици од активностите, учење од успесите и неуспесите).

Б.8 Тема: Етички одговорно однесување

Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)

Цел на учењето: **да разговараат за тоа како нашите одлуки и активности влијаат врз другите луѓе и планетата и да го прифатат одговорното однесување.**

Клучни теми:

- Вредности на грижа и почит кон себеси, кондругите и кон животната средина.
- Индивидуални и општествени ресурси (културни, економски) и концепти на богати/сиромашни, чесни/нечесни.
- Меѓусебно поврзување на луѓето и животната средина.
- Усвојување навики за одржлива потрошувачка.
- Лични избори и акции и како тие влијаат на другите и на животната средина.
- Разлика меѓу „правилно“ и „погрешно“ и давање причини за нашите избори и пресуди.

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: **да ги разберат поимите социјална правда и етичка одговорност и да научат како да ги применуваат во секојдневниот живот.**

Клучни теми:

- Што значи да се биде етички одговорен и ангажиран глобален граѓанин?
- Лични перспективи за правичност и прашања од глобален интерес (климатски промени, фер трговија, борба против тероризмот, пристап до ресурси).
- Вистински примери од реалниот живот за глобална неправда (кршења на човековите права, глад, сиромаштија, дискриминација врз основа на половите, регрутирање на деца војници).
- Демонстрирање на вештини за одлучување и одговорно однесување во лични, училишни и заеднички контексти.

Нижо средно (12 – 15 години)

Цел на учењето: **да ги анализираат предизвиците и дилемите поврзани со социјалната правда и етичката одговорност и да ги разгледаат импликациите од индивидуалното и колективното дејствување.**

Клучни теми:

- Различни перспективи за социјалната правда и етичката одговорност во различни делови на светот, како и верувањата, вредностите и факторите што влијаат на нив.
- Како овие перспективи можат да влијаат врз праведни/неправедни, етички/неетички практики?
- Ефективно и етичко граѓанско учество во глобални прашања (сочувство, емпатија, солидарност, дијалог, грижа и почит кон луѓето и животната средина).
- Етичките дилеми (детски труд, безбедност на храна, легитимни и нелегитимни форми на дејствување, како што е употребата на насилство) со кои граѓаните се соочуваат преку преземање на нивните политички и општествени одговорности и нивните улоги како глобални граѓани.

Вишо средно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: **критички да ги проценат прашањата од областа на социјалната правда и етичката одговорност и да преземат мерки за сузбивање на дискриминацијата и нееднаквоста.**

Клучни теми:

- Како различните перспективи на социјалната правда и етичката одговорност влијаат на политичкото одлучување и граѓанското учество (членство во политички движења, волонтерска работа и работа во заедницата, вклучување во добротворни или религиозни групи) или го отежнуваат решавањето на глобалните прашања?
- Прашања кои вклучуваат етички прашања (нуклеарна енергија и оружје, права на автохтоните народи, цензура, суровост кон животните, деловни практики).
- Предизвици за управување на различни и конфликтни ставови за правичност и социјална правда.
- Предизвикување на неправда и нееднаквост.
- Демонстрирање на етичка и општествена одговорност.

Б.9 Тема: Ангажман и преземање акција

Предучилишно/нижо основно (5 – 9 години)

Цел на учењето: да ги препознаат важноста и придобивките од граѓанскиот ангажман.

Клучни теми:

- Придобивките од личниот и колективниот граѓански ангажман.
- Поединци и субјекти кои преземаат мерки за подобрување на заедницата (сограѓани, клубови, мрежи, групи, организации, програми, иницијативи).
- Улогата на децата во изнаоѓањето решенија за локалните, националните и глобалните предизвици (во рамките на училиштето, семејството, непосредната заедница, земјата, планетата).
- Форми на ангажирање дома, во училиштето, во заедницата, како основни аспекти на граѓанството.
- Ангажирање во дијалог и дебата.
- Земање учество во активности надвор од училницата.
- Ефикасно работење во групи.

Вишо основно (9 – 12 години)

Цел на учењето: да ја идентификуваат можноста за ангажман и иницирање на акција.

Клучни теми:

- Како луѓето се вклучени во овие организации и кои знаења, вештини и други атрибути тие ги имаат?
- Фактори кои можат да ја поддржат или да ја спречат промената.
- Улогата на групи и организации (клубови, мрежи, спортски тимови, синдикати, професионални здруженија).
- Ангажирање во проекти во пишана форма.
- Учество во активностите во рамките на заедницата.
- Учество во донесувањето одлуки во училиште.

Нижо средно (12 – 15 години)

Цел на учењето: да развијат и да применат вештини за активно ангажирање и преземање на акција за промоција на општото добро.

Клучни теми:

- Лична мотивација и како таа влијае на активното граѓанство.
- Личен сет на вредности и етика за насочување на одлуките и активностите.
- Начини на вклучување и решавање на прашања од глобално значење во заедницата.
- Проактивно вклучување во локални, национални и глобални иницијативи.
- Развивање и примена на потребните знаења, вештини, вредности и ставови кои ги поддржуваат универзалните вредности и принципите на човековите права.
- Волонтирање и можност за учење преку давање услуги.
- Вмрежување (врсници, граѓанско општество, непрофитни организации, професионални претставници).
- Социјално претприемништво.
- Усвојување на позитивното однесување.

Вишо средно (15 – 18+ години)

Цел на учењето: да предложат акции и да бидат носители на позитивни промени.

Клучни теми:

- Учење како да се биде активен глобален граѓанин и како да се трансформирате себеси и општеството.
- Придонес кон анализа и идентификација на потребите и приоритетите кои бараат акција/промена на локално, национално и глобално ниво.
- Активно учество во креирање на визија, стратегија и план на дејствување за позитивни промени.
- Истражување на можностите за социјално претприемништво.
- Критички да се анализираат придонесите и влијанието на работата на различните актери.
- Да се инспирираат, да се убедуваат и да се едуцираат другите да почнат да дејствуваат.
- Практикување на комуникација, преговарање, вештини на убедување.
- Добивање на информации и изразување на нивните мислења за важните глобални прашања.
- Промовирање позитивно општествено однесување.

Табела В: Клучни зборови

Оваа табела претставува индикативна листа на клучни зборови кои може да се користат како основа за дискусија и активности поврзани со целите на учење кои се наведени погоре. Тие се тематски организирани на индикативен начин. Многу од овие прашања се меѓусебно поврзани и се однесуваат на повеќе од една од темите и целите на учење презентирани порано. Другите глобални прашања и прашањата релевантни за специфични контексти, ако е потребно, исто така, може да се додадат на листата.

Глобални и локални прашања и односите меѓу нив/локални, национални и глобални системи и структури за управување/прашања кои влијаат врз интеракцијата и поврзаноста/основни претпоставки и динамика на енергија.	▪ Граѓанство, вработување, глобализација, имиграција, меѓусебна поврзаност, меѓузависност, миграција, мобилност, односи меѓу Север и Југ, политика, односи на моќ. ▪ Пристап до правда, возраст на одобрување, донесување одлуки, демократија, демократски процеси, безбедност на храната, добро владеење, слобода на изразување, родова еднаквост, хуманитарно право, мир, градење на мирот, јавни добра, одговорности, права (права на децата, културните права, човековите права, домородните права, правото на образование, женските права), владеење на правото, правила, транспарентност, благосостојба (индивидуална и колективна). ▪ Злосторства, баратели на азил, детски труд, деца војници, цензура, конфликти, болести (ебола, ХИВ и СИДА), економски разлики, екстремизам, геноцид, глобална сиромаштија, нееднаквост, нетрпеливост, тероризам, нуклеарна енергија, нуклеарно оружје, расизам, бегалци, сексизам, тероризам, невработеност, нерамномерни ресурси, насилство, војна. ▪ Граѓанско општество, корпоративна општествена одговорност, мултинационални корпорации, приватен сектор, религиозни: секуларни, засегнати страни, одговорност на државата, младите. ▪ Биодиверзитет, климатски промени, намалување на ризикот од катастрофи, итни состојби, итни интервенции, животна средина, природни катастрофи, одржлив развој, квалитет на водата. ▪ Географија, историја, колонијализам, ропство, медиумска писменост, социјални медиуми.
Искористување и управување со идентитети, односи и почитување на различноста.	▪ Заедница, земја, дијаспора, семејство, домородно население, малцинства, соседство, училиште, јас и другите, свет. ▪ Ставови, однесувања, верувања, култура, културна разновидност, различност, пол, идентитет (колективен идентитет, културен идентитет, родов идентитет, национален идентитет, личен идентитет), интеркултурен дијалог, јазици (билингвизам/повеќејазичност), религија, сексуалност, вредносни системи, вредности. ▪ Нега, сочувство, грижа, емпатија, праведност, чесност, интегритет, љубезност, љубов, почит, солидарност, толеранција, разбирање, миролјубивост. ▪ Упорност, комуникација, разрешување на конфликти, дијалог, инклузија, интеркултурен дијалог, животни вештини, управување со разлики (на пример, културна разлика), управување со промени, посредување, преговарање, партнерски вештини (меѓународни и локални), превенција (конфликт, малтретирање, насилство), помирување, трансформација, победнички решенија. ▪ Суровост кон животните, малтретирање, дискриминација, расизам, насилство (вклучувајќи родово насилство, родово насилство поврзано со училиштето – СРГБВ).
Ангажман, акција и етичка одговорност.	▪ Навики за потрошувачка, корпоративна општествена одговорност, етички прашања, етичка одговорност, фер трговија, хуманитарна акција, социјална правда. ▪ Претприемништво, финансиски вештини, иновации.

3

Спроведување на глобалното граѓанско образование

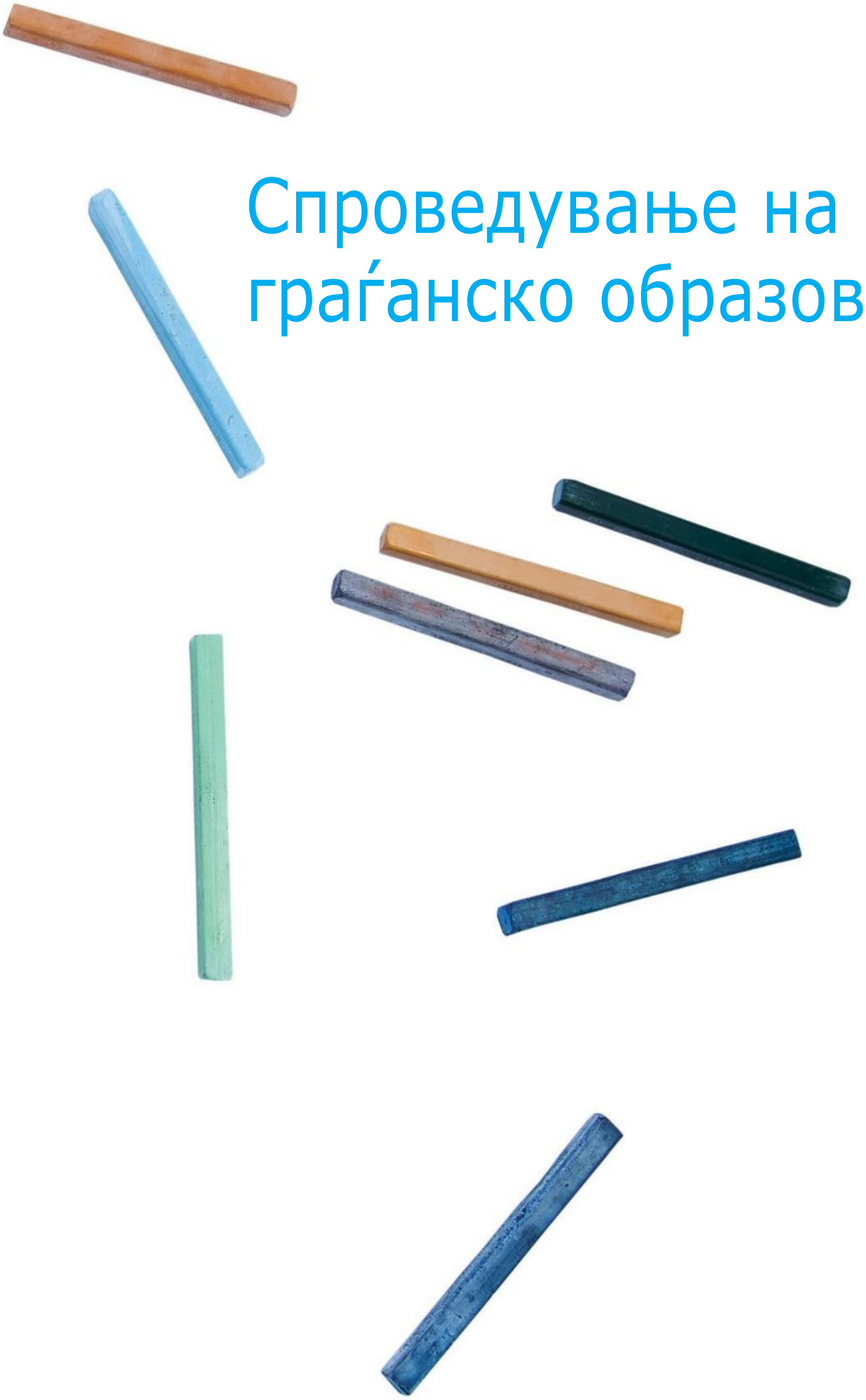

3.1. Како да се интегрира во образовните системи?

Не постои единствен пристап за спроведување на глобалното граѓанско образование, иако искуствата покажуваат дека одредени фактори придонесуваат за негово успешно спроведување (истите се прикажани подолу). Одлуките за политиката во тој поглед ќе бидат втемелени од страна на бројни контекстуални фактори, вклучувајќи ги: образовната политика, системите, училиштата, наставните планови и програми, способноста на наставниците, како и потребите и разновидноста на учениците и поширокиот социокултурен, политички и економски контекст. Клучните прашања што треба да се земат предвид се дискутирани во овој дел.

Фактори кои придонесуваат за успешна испорака на глобалното граѓанско образование за граѓаните:

- вградени во политиката, со широк влез на засегнатите страни;
- долгорочни и одржливи;
- холистички, вклучувајќи ги различните поттеми на систематски начин;
- зајакнати во секоја година од школувањето и по можност во поширокото општество;
- покривање на локалните, националните и глобалните димензии;
- поддржани пред и по стручното усовршување на наставникот;
- развиени и одржувани во соработка со локалните заедници;
- мерливи со одржување на квалитет;
- со повратни информации од процесите на мониторинг и евалуација;
- врз основа на аранжмани за соработка кои обезбедуваат стручност на долг рок со одредби за периодично преиспитување.

Извор: Education Above All. *Education for Global Citizenship*. 2012.

3.1.1. Поставување на целите на учење

Идентификувањето на приоритетните цели на учење е првиот неопходен чекор во одредувањето на компетенциите кои од учениците се очекува да ги развиваат и да ги водат кон одлуките за испорачување и оценување на глобалното граѓанско образование. Целите на учење предложени во Дел 2, кои ставаат интегриран акцент на когнитивните, социоемоционалните и бихевиоралните подрачја на учење (домени), обезбедуваат примери кои ќе го водат овој процес и кои може да се прилагодат на контекстот на одредена земја и на потребите и фазите на развој на учениците (видете ги примерите подолу).

Во **Австралија**, наставната програма вклучува три вкрстени наставни приоритети и седум општи способности кои се поврзани со глобалното граѓанско образование. Приоритетите од вкрстените наставните програми се: одржливост; Азија и поврзаноста на Австралија со Азија; историјата и културата на Абориџините и жителите на островите Торес Стрит. Општите способности вклучуваат: писменост, математика, компетентност за ИКТ, критичко и креативно размислување, лични и социјални компетенции, интеркултурно разбирање и етичко однесување. Тие се применуваат во сите наставни предмети.

Во **Колумбија**, наставната програма цели кон развивање на четири главни компетенции: јазични, математички, научни и граѓански компетенции. Граѓанските компетенции, вклучувајќи ги здравото размислување, грижата за другите, комуникациските вештини, размислување за делувањето, знаењето и активното учество во училницата, училиштето и заедницата, се развиваат на меѓупредметен начин. Очекувањата за учењето во 3-то, 5-то, 7-мо, 9-то и 11-то одделение се организирани во три групи: заеднички живот и мир, демократско учество и разновидност. Тие се однесуваат на когнитивните, емоционалните, комуникациските и интегративните компетенции. Во согласност со децентрализираната природа на училишниот систем, училиштата развиваат свои наставни материјали и материјали за учење.
http://www.mineducacion.gov.co/1621/articles-340021_recurso_1.pdf

Во **Индонезија**, наставниот план и програма ги вклучуваат клучните компетенциите поврзани со глобалното граѓанско образование. На пример, преку општествени ставови, а тоа се однесува на искрено однесување, одговорност и грижа, вклучувајќи толеранција и заемно разбирање.

Наставните планови и програми за К-12 во **Филипини** се воведоа во учебната 2012/2013 година и особено се однесуваат за „Учење да се живее заедно“. Тоа бара „пристап на целата личност“, со акцент на ефективните комуникациски вештини, како и на медиумската и информациската писменост. Образованието за вредностите, кое е директно поврзано со глобалното граѓанско образование, вклучува теми како што се: самопочитта, хармонијата со другите луѓе, љубовта кон земјата и глобалната солидарност.

Во **Република Кореја,** националната наставна програма ја оцртува и посебно ја нагласува важноста да се биде глобален граѓанин, опремен со релевантни компетенции, како што се: толеранција, емпатија и културна писменост. Покрај тоа, глобалното граѓанско образование се промовира преку трипартитна соработка со централната власт, покраинските влади и училиштата, а понатаму ќе се прошири и со *Семестар без испит*, кој ќе се спроведува на национално ниво во 2016 година.

Во **Тунис**, во наставниот план во 2000 година, беше воведен пристап базиран на компетенции. Покрај тоа, со поддршка на меѓународните организации, како што е *Светска банка*, ИКТ се вклучи во сите нивоа на образованието. Обновената наставна програма за граѓанско образование се воведе преку меѓународни и локални партнерски организации, вклучувајќи промовирање на принципите на одржлив развој и јакнење на жените и родовата еднаквост (Медитеранска Унија, 2014).

3.1.2. Пристапи кон испорака

Најчестите заеднички пристапи кон испораката на глобалното граѓанско образование во рамките на формалното образование се: како проблем во целото училиште; како меѓупредметни прашања; како интегрирана внатрешна компонента во различни наставни предмети или како посебен, самостоен предмет во рамките на наставниот план и програма. Овие пристапи, исто така, можат да бидат комплементарни и можат да имаат максимално влијание кога ќе се усвојат заедно. Креаторите на образовната политика и планерите треба да одлучат кои пристапи се најсоодветни за нивниот контекст. Влијание на ова ќе имаат факторите, како што се: образовните политики и системи, конкурентните приоритети во наставната програма, достапните ресурси и други фактори.

Ширум училиштето. Темите и проблемите на глобалното граѓанско образование се експлицитно изразени во приоритетите ширум училиштата и училишниот етос. Со овој пристап, глобалното граѓанско образование обезбедува можност за трансформирање на содржината на наставниот план и програма, средината за учење, како и практиките на подучување и оценување. Примерите за пристапи ширум училиштата или „во целото училиште“ вклучуваат интеграција на резултатите од учењето за глобалното граѓанско образование во постоечките предмети на сите нивоа, користење методи на партиципативно учење низ наставните предмети, активности за одбележување на меѓународни денови, подигнување на свеста, клубови ориентирани кон активизам, ангажирање на заедницата и поврзување на училишта од различни места.

ПРИМЕРИ ОД РАЗНИ ДРЖАВИ

Англија. Одделот за образование и вештини објави публикација насловена како *Развивање на глобалната димензија во училишниот курикулум*, наменета за директори, наставници, високи раководители и оние кои се одговорни за развој на наставната програма. Таа има за цел да покаже како може глобалната димензија да се интегрира во курикулумот и во текот на школувањето. Публикацијата нуди примери за тоа како да се интегрира глобалната димензија од 3 до 16-годишна возраст, при што се наведуваат осум клучни концепти – глобално граѓанство, разрешување конфликти, разновидност, човекови права, меѓузависност, одржлив развој, вредности и перцепции и социјална правда. На пример, дава насоки за промовирање на личен, социјален и емоционален развој на најмладите ученици преку дискусија за фотографиите на деца од целиот свет, активностите, приказните и дискусиите за различни места што ги посетиле децата.

Меѓупредметно. Глобалното граѓанско образование може да ја поттикне и да има корист од соработката на наставниците во различни дисциплини. Во овие контексти, темите поврзани со глобалното граѓанско образование може да се решат низ различни теми. Меѓупредметните пристапи може да изгледаат предизвикувачки и може да бидат тешки за спроведување ако нема претходна посветеност или искуство со такви методи на работа. Сепак, тие одговараат на подлабоките потреби за учење на учениците, истакнувајќи ја соработката помеѓу групите на наставници и ученици.

Интегриран во рамките на одредени теми. Глобалното граѓанско образование може да се интегрира низ низа теми, како што се: граѓанските и социјалните науки, еколошките студии, географијата, историјата, религиското образование, науката, музиката и уметноста. Уметностите, вклучувајќи визуелна уметност, музика и литература, можат да изградат капацитет за самоизразување, да развијат чувство на припадност и да го олеснат разбирањето и дијалогот со луѓето од различни култури. Тие, исто така, играат централна улога во критичкото истражување и анализа на социјалните и другите прашања. Спортот, исто така, може да им даде можност на учениците да го развијат своето разбирање за прашања, како што се: тимската работа, разновидноста, социјалната кохезија и праведноста.

Посебен, самостоен предмет. Посебни курсеви за глобалното граѓанско образование се поретки, иако во некои земји аспектите на учење поврзани со глобалното граѓанско образование се изучуваат посебно. На пример, во **Република Кореја**, согласно наставниот план за 2009 година, се воведе задолжителен предмет насловен како *креативни искуствени активности*. Основна цел на овој предмет е зајакнување на соработката, креативноста и градењето на карактерот меѓу учениците. Меѓутоа, активностите преземени за да се постигне тоа, како што се: волонтерството во училиштата и заедницата, младинските организации, како и заштитата на животната средина, се слични на оние поврзани со пристапот во целото училиште.

Глобалното граѓанско образование, исто така, може да се спроведе и во рамките на **неформалното образование**, на пример, преку иницијативи предводени од младите, коалиции на невладини организации и соработка со други образовни институции, како и преку интернет. Може да се размислува за партнерства помеѓу училиштата и актерите на граѓанското општество кои работат на глобални и локални прашања и вклучување на овие актери во училишните активности (види ги примерите подолу и во Дел 1).

ПРИМЕРИ ОД РАЗНИ ДРЖАВИ

Активирај е мрежа на млади лидери во **Јужна Африка** која има за цел да донесе промени преку креативни решенија за проблемите во општеството. Младите од сите средини и покраини во земјата учествуваат во двегодишна програма. Во првата година постојат три програми за обука кои работат на одредена задача. Во втората година учесниците формираат акциски групи за специфични задачи, пренесувајќи ја нивната работа во јавниот домен. На пример, активаторот опишува како работи во неговата локална заедница за да ги обесхрабри младите луѓе да не се приклучуваат во банди и да учествуваат во злоупотребува на супстанции. Тој се потпира на сопствените негативни искуства со банди и со дрога, по отслужување на седум години затвор. После интервјуто тој вели: „Мојата визија за Јужна Африка е да ги видам младите луѓе застанати на нозе и станати пример за секого... Бидете она што сте, бидете реални и следете ги вашите соништа“. http://www.activateleadership.co.za/blog/5-mins-with-fernando#sthash.dRCXMqPx.dpuf

Висока резолуција е образовна иницијатива за средно училиште (спроведена од страна на ФИА, единствената национална, независна и непрофитна организација за млади луѓе во Австралија), која се состои од програма за глобално граѓанство за ученици од 8-годишна возраст и глобална програма за лидерство за ученици од 9 и 10 години. Таа има за цел да им овозможи на учениците да размислат за својата лична улога во развојот на нивното општество како глобална заедница преку работилници, симулации, обуки за лидерски вештини и практични проекти.

Над 80 000 ученици зедоа учество во програмата во 120 училишта од 2005 година. На пример, во 2013 година учениците беа вклучени во голем број проекти кои се однесуваат на прашања, како што се: правата на луѓето со попреченост, трговијата со луѓе, инклузијата на бегалците и зачувувањето на морињата. http://www.highresolves.org http://www.fya.org.au/inside-fya/initiatives/high-resolves

Мир пред сè е непрофитната организација со седиште во **Соединетите Американски Држави**. Организацијата има програма во која младите волонтери работат со деца на дизајнирање и на спроведување заеднички проекти на партиципативен начин. Образложението е дека децата се природни креативни мислители и решавачи на проблеми. Програмата се фокусира на развивање на социјални и емоционални вештини на самосвест, емпатија, инклузивност и односи. Исто така, таа се спроведува и во руралните области на **Колумбија**, преку партнерство меѓу локалните власти и колумбиските невладини организации. Оваа организација дополнително разви наставна програма која може да се користи во училиштата. Таа се занимава со теми, како што се: пријателство, праведност, соработка, разрешување на конфликти и последици од акции преку искуствени активности и кооперативни игри. На пример, учениците од прво одделение учат за изразување на своите чувства, учениците од 3-то одделение ги развиваат вештините и свеста за комуникација и соработка, учениците од 4-то одделение практикуваат храброст и заземаат став, а учениците од 5-то одделение истражуваат како да ги решат и да ги намалат конфликтите. http://peacefirst.org

3.1.3. Спроведување во тешки околности

Во одредени околности наставниците и креаторите на политиките може да се соочат со финансиски и/или ограничувања на човечките ресурси и други контекстуални предизвици што го отежнуваат спроведувањето на реформите на ниво на целиот систем и програмата за глобално граѓанско образование. На пример, во училиштата може да им недостигаат книги и други ресурси или да има пренатрупани училници, додека наставниците може да имаат ограничено или никакво образование и обука или да се соочуваат со ситуации да бидат под притисок за да ги подготват учениците за националните испити. Во контекст на кризата, може да има одредена политичка, социјална и/или културна преосетливост, покрај конкурентните приоритети за реализација на образованието и реконструкција на системот, кои претставуваат значителни предизвици за планирање и спроведување на глобалното граѓанско образование. Во такви случаи, глобалното граѓанско образование може да се спроведе дури и со ограничени ресурси или во тешки околности. Иако ресурсноинтензивните или системските иницијативи ширум целиот систем може да бидат нереални на краток рок, постојат одлуки за политики и планирање кои може да се донесат, почнувајќи од тоа што реално може да се направи, со постепено интегрирање на глобалното граѓанско образование во образовниот систем на сите нивоа. На пример, една опција е првично да може да се работи со подгрупи на училишта кои изразуваат интерес или со УНЕСКО и АСПнет-училиштата. Друга опција е фокусот да биде ставен на еден аспект од образовниот процес, како што се: обуката на наставниците пред да се вработат и професионалниот развој како наставници или ревидирање на учебниците за да се вклучат концептите на глобалното граѓанско образование [9]. Трета опција е иницирање на училишните проекти, кои на учениците ќе им дадат можност и мотивација да дознаат повеќе за тоа што значи да се биде глобален граѓанин. Акцентот треба да биде на почетокот, на она што е изводливо и стратешко во даден контекст и постепено градење од таму.

[9] За подетална дискусија за пристапите за спроведување на глобалното граѓанско образование во тешки услови, Ве молиме видете во Education Above All. *Education for Global Citizenship*. 2012.

3.2. Како да го испорачаме во училница?

3.2.1. Улогата на наставниците и поддршката која тие ја добиваат

Глобалното граѓанско образование бара квалификувани наставници кои добро ја разбираат трансформативната и партиципативната настава и учење. Главната улога на наставникот е да биде водач и олеснувач, охрабрувајќи ги учениците да се вклучат во критичко истражување и да го поддржат развојот на знаења, вештини, вредности и ставови кои промовираат позитивни лични и социјални промени. Меѓутоа, во многу контексти, наставниците имаат ограничено искуство во ваквите пристапи. Обуката на наставниците пред да станат наставници и тековните можности за професионално учење и развој не се доволни за да се осигура дека наставниците се подготвени да испорачаат квалитетно глобално граѓанско образование [10,11]. (Види примери за иницијативи за поддршка на професионалниот развој на наставниците во Дел 1).

Исто така, важно е да се препознае дека наставниците можат да овозможат ефективно глобално граѓанско образование само ако имаат поддршка и посветеност од страна на директорот, општината и родителите, доколку училишниот систем дозволува пристап кон наставата и учењето потребни за ефективно глобално граѓанско образование (на пример, во многу контексти, традиционалните пристапи кон наставата кои промовираат учење на далечина се норма) и ако имаат адекватно време и ресурси [12].

3.2.2. Средина за учење

Безбедната, инклузивната и привлечната средина за учење, исто така, е од клучно значење за ефективно глобално граѓанско образование. Ваквите средини го збогатуваат искуството во наставата и учењето, поддржуваат различни видови на учење, го вреднуваат постоечкото знаење и искуство на учениците и овозможуваат учество на ученици од различни средини. Тие обезбедуваат сите ученици да се чувствуваат ценети и вклучени и ја поттикнуваат соработката, здравата интеракција, почитувањето, културната чувствителност и други вредности и вештини потребни за живот во разновидниот свет. Исто така, ваквите средини создаваат безбеден простор за дискусија за контроверзни прашања.

Наставниците имаат централна улога во создавањето на средина за ефективно учење. Тие можат да користат низа пристапи за да создадат безбедна, инклузивна и привлечна средина за учење. На пример, учениците можат да работат со наставникот при што би се договориле за

10 Види, на пример, *UNESCO Education for All*; Gopinathan et al, The International Alliance for Leading Education Institutes. 2008; Longview Foundation. 2009.

11 Види: *Kerr* (1999).

12 Види: *Ajegbo Report* (2007).

основните правила за интеракција, училницата може да се уреди така што на учениците ќе им се овозможи заедно да работат во мали групи, учениците можат да ги идентификуваат ресурсите со поддршка на наставникот, а просторот може да им се распредели на учениците така што тие ќе можат ја прикажат својата работа. Посебно внимание треба да се посвети на факторите кои можат да ја поткопаат инклузијата и да ги ограничат можностите за учење. Овие фактори, покрај другото, можат да ги вклучуваат: економското потекло, физичката и менталната способност, расата, културата, религијата, полот и сексуалната ориентација.

ПРИМЕРИ ОД РАЗНИ ДРЖАВИ

Во 2008 година, во **Сиера Леоне**, Министерството за образование и националните институции за обука на наставниците работеа со УНИЦЕФ за да се развие програмата *Емрџинг ишјус* (Emerging Issues), програма за обука на наставници со цел да се поддржи постконфликтната реконструкција, преку содржината за учење и наставната методологија. Обуката покриваше тематски прашања, како што се: човековите права, граѓанството, мирот, животната средина, репродуктивното здравје, злоупотребата на дроги, родовата еднаквост, управувањето со катастрофи, како и методи на настава и учење за промовирање на промени во однесувањето. Развиени се материјали и лекции на курсевите за обука за време на студирањето, како и за интензивна обука и обука на далечина.
http://learningforpeace.unicef.org/resources/sierra-leone-emerging-issues-teacher-training-program

Во **Шри Ланка**, Министерството за образование и ГИЗ спроведуваат програма за Образование за социјална кохезија (ЕСЦ), усогласена со Националната политика за образование за социјална кохезија и мир од 2008 година. Цитирана како една од предностите на проектот, таа се фокусира на двесте пилот-училишта во пет од деветте покраини во земјата – претежно во обесправени, постконфликтни региони, кои претставуваат различни јазични групи – „каде што активностите на ЕСЦ може да се соберат под еден кров и каде што експериментирањето може да се случи“. Овие активности опфаќаат четири подрачја, вклучувајќи: образование за мир и вредност, повеќејазично образование, психосоцијална грижа и превенција од катастрофи. Акцентот е ставен на развојот на целото училиште, почнувајќи од обука и вклучување на учениците и поддршка на наставниците и администраторите за квалитативна и квантитативна проценка на влијанието. Според прегледот на програмата, овие пилот-училишта „веќе дејствуваат како модел за таква целокупна работа во училиштето“. https://www.giz.de/en/worldwide/18393.html

3.2.3. Практики за настава и учење

Како што еволуирале разбирањата за глобалното граѓанско образование, се зголемувал и фокусот на поврзани практики за настава и учење, препознавајќи дека постојните практики често ги нагласуваат посебните форми на учење [13]. Во глобалното граѓанско образование, партиципативната, ученичката и инклузивната настава и наставната практика се централно ориентирани, како и ангажманот на учениците во различниот избор во врска со процесот на настава и учење. Таквите практики се од основно значење за трансформациската намера на глобалното граѓанско образование. Широкиот опсег и длабочина на учењето, придружено со глобалното граѓанско образование, исто така, бара софистициран опсег на

13 Види: Evans (2008); Kerr (2006;) Parker (1995).

практики за настава и учење, од кои некои вклучуваат учење базирано на проекти, проекти во кои се учествува, соработничка работа, искуствено учење и услужно учење. Постојат сè поголем број на знаења и ресурси кои им се достапни на наставниците и кои би им помогнале да истражуваат и да го интегрираат глобалното граѓанство во училиштето и во училницата (види извори во Дел 1). Подолу се идентификуваат некои основни практики за настава и учење за глобалното граѓанско образование.

Глобалното граѓанско образование бара основни практики за настава и учење кои:

▪ негуваат внимателен, инклузивен и интерактивен етос во училницата и во училиштето (на пример, родовата еднаквост, инклузијата, заедничкото разбирање на нормите во училницата, гласот на учениците, распоредот на седење, користењето на просторот);

▪ вметнуваат централно насочено учење кон ученикот и културен одзив, преку независни и интерактивни пристапи за настава и за учење кои се усогласени со целите на учењето (на пример, независно и заедничко учење, медиумска писменост);

▪ вградуваат автентични задачи (на пример, креирање прикази за детските права, креирање програми за градење мир, создавање на ученички весник кој се осврнува на глобалните проблеми);

▪ се потпираат на глобално ориентираните средства за учење, кои им помагаат на учениците во разбирањето на начинот на кој тие се вклопуваат во светот во однос на нивните локални околности (на пример, да користат различни извори и медиуми, компаративни и разновидни перспективи);

▪ користат стратегии на проценка и евалуација, кои се усогласени со целите на учењето, како и форми на настава, кои се користат за поддршка на учењето (на пример, рефлексија и самооценување, повратни информации од врсниците, оценување од наставниците, списанија, портфолија);

▪ нудат можности за учениците да го искусат учењето во различни контексти, вклучувајќи ја училницата, активностите на целото училиште и заедниците, од локални до глобални (на пример, учество во заедницата, меѓународна е-размена, виртуелни заедници);

▪ го истакнуваат наставникот/воспитачот како пример (на пример, во ажурирањето на тековните настани, вклучувањето во заедницата, практикувањето на стандардите за заштита на човековата средина и праведност);

▪ ги користат учениците и нивните семејства како средства за настава и за учење, особено во мултикултурните средини.

Извор: Evans, M. et al. (2009). Mapping the „global dimension "ofcitizenship education in Canada: The complex interplay of theory, practice, and context. *Citizenship, Teaching and Learning, 5*(2), 16–34.

Исто така, важно е да се осигура дека избраните практики за настава и учење се осмислени да ги постигнат планираните цели на учење и дека постои кохерентност меѓу активностите и задачите и очекуваните компетенции и цели на учење [14]. Активностите на учењето, како што се дискусија во класот, читање на статија или гледање видео, а потоа одговарање на прашањата, се дизајнирани да го поттикнат развојот на критичкото размислување и социјалните вештини, да ги

14 Види: Mortimore (1999).

истражуваат вредностите, да го поддржат стекнувањето знаења и да развиваат практични капацитети. Посложените практики на настава и учење, на пример, групна истрага, анализа на проблемот, учење базирано на проблеми и социјално делување се дизајнирани за да го поддржат развојот на низа специфични и поврзани компетенции на интегриран начин [15]. Реалните животни задачи или автентичните демонстрации, како што се: глобалните истражувачки проекти, активностите за давање услуги во заедницата, изложби за информации од јавен карактер и онлајн меѓународни младински форуми, сè повеќе се користат за развивање на компетенции поврзани со глобалното граѓанско образование [16].

ИКТ и социјалните медиуми обезбедуваат можности за поддршка на наставата и учењето за глобалното граѓанско образование (види подолу), поврзувајќи ги училниците и заедниците со споделување на идеи и ресурси. Аспектите кои треба да се земат предвид ги вклучуваат достапните технологии (на пример, интернет, видео и мобилни телефони, далечинско учење и онлајн учење) и како учениците можат да користат ИКТ и социјални медиуми во глобалното граѓанско образование (на пример, создавање поткасти и блогови, спроведување на истражувања, интеракција со реални сценарија од животот и соработка со други ученици). Образовните платформи на далечина и онлајн учење и платформите за размена на информации, исто така, може да ги користат и наставниците за да го доразвијат сопственото разбирање и способност.

ПРИМЕРИ ОД РАЗНИ ДРЖАВИ

Иницијативата на Британскиот совет ***Поврзување на училниците*** ги поврзува училниците од различни делови на светот, давајќи им можност на учениците да стекнат разбирање за различните култури, да се ангажираат во решавање проблеми и да развијат вештини за глобално граѓанство. Наставниците ги развиваат своите вештини на предавање за прашања поврзани со глобалното граѓанство, учат за различни образовни системи и ги подобруваат своите наставни вештини. Еден пример е партнерството помеѓу основно училиште во руралниот Линколншир (Обединето Кралство) и основно училиште во Бејрут, Либан, каде што децата имаа можност да зборуваат едни со други преку *Скајп* на тема: „Живееме заедно“. Поради тековната криза во Сирија, училиштето во Бејрут има голем број сириски деца бегалци, како и либански и палестински ученици. Иницијативата создаде емоционална врска на емпатија меѓу учениците од двете училишта, а, исто така, промовираше емпатија и меѓу различните заедници во училиштето во Бејрут.
https://schoolsonline.britishcouncil.org/linking-programmes-worldwide/connecting-classrooms/spotlight/Libanon

Во **Англија**, јуниор училиштето во Слау се поврза со училиште во Делхи, **Индија**. Над 90 % од децата во училиштето во Слау се од етничко потекло од Јужна Азија. Врската се направи за на еден начин на учениците да им се помогне да останат во контакт со нивните културни корени, а на наставниците да им се овозможи да развијат подобро разбирање за културната позадина на децата. Преку развојот на односите на индивидуална основа, користејќи интернет и електронска пошта, децата и наставниците кои учествуваа во проектот развија постојан дијалог и глобална перспектива.
http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/http://education.gov.uk/publications/eorderingdownload/1409-2005pdf-en-01.pdf

15 Joyce and Weil (2008).
16 Andreotti (2006); Larsen (2008); *Taking it Global* (2012); *Think Global* (2013); UNESCO Associated Schools Project.

Меѓународната мрежа за образование и ресурси (ИЕАРН) е непрофитна организација од над 30 000 училишта и младински организации во повеќе од 140 земји. ИЕАРН им помага на наставниците и на младите луѓе да работат заедно преку интернет користејќи интернет и други комуникациски технологии. Секој ден повеќе од 2 милиони ученици се вклучени во заедничка проектна работа низ целиот свет преку ИЕАРН. http://www.iearn.org/

Во **Нигерија и Шкотска**, проектот ***Пауер политикс*** (заеднички проект кој вклучува училишта) има за цел да ја подигне свеста за прашањата за глобалниот развој и да ги промовира односите меѓу земјите. Работејќи со учениците и наставниците во Порт Харкорт, Нигерија и Абердин, Шкотска, проектот развива наставни планови и програми за решавање на проблемите поврзани со нафтата и гасот, главните индустрии во двата региона. На пример, учениците во Порт Харкорт направија филм за позитивните и негативните ефекти на нафтата на нивната земја, идентификувајќи ги економските, социјалните, еколошките и политичките влијанија; учениците, пак, од едно училиште во Абердин направиле стрип за да ги објаснат милениумските развојни цели и да размислуваат како да постават приоритети за агендата по 2015 година. http://www.powerpolitics.org.uk/resources

Тејкинг ит глобал фор едукаторс **(Taking it Global for Educators)** е мрежа од 4 000 училишта и 11 000 наставници во повеќе од 125 земји, која има за цел да ги охрабри младите луѓе да се запознаат и да се вклучат во глобалните предизвици, со фокус на глобалното граѓанство, грижата за животната средина и гласот на учениците. Наставниците имаат поддршка да ја користат технологијата за да создадат трансформациски искуства за учење на своите ученици. Оваа мрежа нуди заедница на наставници кои се заинтересирани за соработка во меѓународни проекти за учење и безбедна платформа на виртуелна училница без реклама, која е дизајнирана за поддршка на меѓународната соработка, преку користење на дигитални медиумски алатки. Таа, исто така, обезбедува практични е-курсеви за професионален развој, вебинари и лични работилници за глобално граѓанство, грижа за околината и глас на учениците, низа програми отворени за училници ширум светот кои обезбедуваат иновативни начини на настава и учење за специфични глобални проблеми и база на податоци за глобалните образовни ресурси за наставни планови и програми и наставни содржини кои се развиени од страна на наставници за други наставници. Глобалната младинска акциска мрежа, програмата ***Тејкинг ит глобал фор едукаторс***, исто така, создаде центар за поддршка на младинските движења и младинскиот активизам. http://www.tigweb.org http://www.youthlink.org/gyanv5/index.htm

Во заедничка иницијатива меѓу владата на **Тунис**, Арапскиот институт за човекови права, локалните невладини организации и агенциите на ОН, Тунис има формирано училишни клубови за човекови права и граѓанство во 24 основни и средни училишта. Целта е да се пренесат знаењата за демократијата, кои се поврзани со општествениот контекст и ширење на вредностите и принципите на човековите права и граѓанството меѓу образованите млади луѓе, преку користење на партиципативна педагогија насочена кон проекти за граѓанството. Првиот училишен клуб беше отворен во *Баб Халед*, основно училиште во Меласин, сиромашна област во Тунис. Учениците учествуваа во управувањето со нивниот училиштен простор и во заеднички проекти со цел да развијат вештини за граѓанско учество и да ја подобрат локалната заедница.

http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/
launch_of_the_first_citizenship_and_human_rights_school_club_in_tunisia/#. VDoyblFpvJw

3.3. Како да се оценат резултатите од учењето?

Проценката и евалуацијата во глобалното граѓанско образование може да послужат за различни цели. На пример, тие можат да се користат за:

▪ собирање на информации и бележење на напредокот и постигнувањата на учениците во однос на очекувањата од наставната програма;
▪ комуникација за напредокот на учениците, идентификација на силните страни и подрачјата за раст и за тоа како да се користат овие информации за да се утврдат целите на учењето;
▪ донесување на одлуки за оценување на ученикот и академските и професионалните избори;
▪ обезбедување на повратна информација за успехот на наставниот процес и/или курсот/програмата за да помогне во планирањето, спроведувањето и подобрувањето на наставата.

Во оваа водечка рамка, проценката и евалуацијата првенствено се разгледуваат во контекст на подобрување на резултатите од учењето и помагањето да се одредат силните страни и подрачјата за подобрување, да се адаптираат наставните програми и наставните пристапи кон потребите на учениците и да се оцени севкупната ефективност на програмската практика и практиката во училница. Важно е оценувањето да го надмине знаењето на учениците за фактите, а, исто така, и да вклучува проценка на вештини, вредности и ставови.

При планирањето на оценувањето и вреднувањето на глобалното граѓанско образование треба да се земат предвид различни прашања, како што се:
▪ Кои се клучните подрачја на учење кои треба да се решат во сеопфатниот план за проценка и евалуација?
▪ Како ќе знаеме дали учениците успешно учат? Кои индикатори можат да се користат?
▪ Што ќе прифатиме како доказ за разбирање и развивање на вештините на учениците?
▪ Кои видови проценки ќе бидат најкорисни за собирање на докази за учење?

Избраниот пристап ќе зависи од контекстот, бидејќи различните образовни системи применуваат различни пристапи за проценка и вреднување на учењето. Исто така, ќе зависи и од тоа како глобалното граѓанско образование е дадено, на пример, во наставната програма или во рамките на одреден/одредени предмет/предмети или некој друг модалитет.

Методите на оценување, формативни или сумативни, треба да бидат усогласени со целите на учењето и практиките за настава и учење. Со оглед на различноста на целите на учење и компетенциите кои произлегуваат од глобалното граѓанско образование, најверојатно ќе биде потребен голем број методи (на пример, задачи, демонстрации, набљудувања, проекти, задачи за извршување, тестови) за прецизно оценување на учењето. Премногу малиот опсег на методи за оценување само ќе обезбеди ограничена слика за она што учениците го научиле.

Наставниците по глобално граѓанско образование можат да ги земат предвид пошироките цели на оценувањето и да ја надминат ексклузивната употреба на **оценување на учењето** за да вклучат **оценување за учење** и **оценување**

како учење. Ова е од особена важност, бидејќи тие се ангажирани во подрачје на образование со широки трансформациски цели. Сегашната практика предлага наставниците да користат мешавина на традиционални методи за оценување со порефлексивни методи и методи базирани на резултати, како што се самооценувањето и оценувањето од соучениците, кои ги опфаќаат согледувањата на учениците за, на пример, лична трансформација, продлабочено разбирање на критичкото истражување и ангажирање на граѓанска агенција. Практиките за проценка имаат за цел да го проценат личниот развој/интеграцијата и социјалната свест. Како дел од оценувањето, наставниците на учениците им обезбедуваат повратни описни информации кои ги насочуваат во нивните напори за подобрување. Во процесот на оценување, исто така, се охрабрува да се користи можноста за самооценување и рефлексивни белешки и портфолија, како и повратни информации од соучениците.

При проценката и евалуацијата на резултатите од учењето за глобалното граѓанско образование треба да се земат предвид и процесите (на пример, практиките за настава и учење, ангажманот на ученикот), резултатите (на пример, индивидуалните и групните знаења, вештини, вредности и ставови и достигнувања), како и контекстуалните прашања (на пример, наставните планови и програми, институционалните политики, наставните компетенции, административната посветеност и поддршка, ресурсите, средината за учење, односите со заедницата). Во текот на процесот на планирање, прашањата за валидност, сигурност и праведност треба да се земат предвид при дизајнирањето и примената на практиките за проценка и евалуација.

Иако сè уште нема глобално договорени индикатори за следење на резултатите од учењето за глобалното граѓанско образование, се очекува предложената мерна рамка и потенцијалните индикатори наскоро да бидат достапни. Постојат голем број истражувања кои се обидуваат да ги проценат резултатите од глобалното граѓанско образование во различни опкружувања (види: Дел 1), додека напорите на разни засегнати страни се во тек, особено во поглед на предлогот за вклучување на глобалното граѓанско образование, заедно со образованието за одржлив развој, како една од целите на образовните цели во развојната агенда по 2015 година. УНЕСКО придонесува кон овие напори со тоа што прави истражувања, а резултатите од истражувањата ќе се користат за да се развијат предлози базирани на докази за потенцијалните индикатори и размислувања за собирање на податоци.

ПРИМЕРИ ОД РАЗНИ ДРЖАВИ

Процес на евалуација беше спроведен од страна на *План интернешнл* и *Центарот за младински истражувања* при универзитетот во Мелбурн за програмата за глобално граѓанско образование во Австралија и во Индонезија. Програмата „ги поврзува групите ученици во австралиските училишта со деца во индонезиските заедници за да поттикне разбирање за тоа како проблемите со кои се соочуваат младите во нивните заедници се однесуваат на пошироките глобални прашања“. Истражувањето е спроведено во периодот од 2008 до 2011 година за да се проценат резултатите од програмата за позитивните промени во свеста, за разбирањето на глобалните проблеми и за развојот на вештините. Истражувачите откриле дека „учесниците кои биле во можност да се ангажираат подолго време, биле во состојба да идентификуваат поголеми резултати од учењето и да ги земат предвид нивните улоги во светот на значително изменети начини“.

Меѓународната студија за граѓанско образование (ИЦЦС), администрирана од *Меѓународната асоцијација за оценување на образовните постигнувања* (ИЕА), ги оценува постигнувањата на учениците во тестот на знаење и концептуалното размислување, како и ученичката диспозиција и ставовите кои се однесуваат на граѓаните и граѓанството.

Наставниците и училишните прашалници собираат информации за контекстите во кои учениците учат за граѓаните и граѓанството, вклучувајќи ги практиките за управување со наставата и училницата, како и управувањето со училиштето и климата. ИЦЦС 2009 ги оцени учениците запишани во осмо одделение (средна возраст – 13,5 години). Следната ИЦЦС 2016 ќе известува за знаењето и разбирањето на учениците за концептите и прашањата поврзани со граѓанството и граѓанската припадност, како и за нивните верувања, ставови и однесувања.

Освен оценувањето на резултатите од учењето, важно е и постојаното **следење и проценка на квалитетот на програмите за глобално граѓанско образование,** кои може да се преземат на различни начини. Ова може да се направи ако се земат предвид различните програмски аспекти (на пример, очекувањата за учење, ресурсите, наставните компетенции, средината за учење); процесите (на пример, наставните практики, ресурсите за учење, ангажирањето на учениците); резултатите (на пример, знаењето, вештините, вредностите и ставовите, трансформацискиот ефект) и контекстуалните размислувања**.**

Спроведувањето на ефективна проценка на програмите за глобално граѓанско образование треба да се интегрира во проценките кои се веќе присутни, онаму каде што е можно, и зависи од голем број фактори. Потребно е јасно да бидат дефинирани целите и индикаторите за проценка (на пример, статус, олеснувања, резултати), да се земат предвид природата на популацијата која се поучува/учи и контекстот, видот на информации кои претставуваат прифатливи докази и да се одредат методите за собирање на податоците. Другите димензии треба да се земат предвид како дел од посеопфатната стратегија, вклучувајќи ги и официјалните документи за наставните програми, институционалните политики и програми, образовната средина и односите, односите во заедницата, професионалното учење и административната посветеност и поддршка. Различните размислувања (на пример, опсегот, релевантноста, артикулацијата, континуитетот), исто така, бараат континуирано внимание при проценката на програмата.

Резултатите од проценката на програмата може да се користат за разни цели, како што се: идентификување на програмските ограничувања; известување за локалните, националните, меѓународните трендови и резултати; оценување на ефективноста на програмата или промовирање на отчетност и транспарентност. Податоците треба да помогнат во донесувањето одлука за начинот на кој учениците треба да напредуваат и да го подобрат, но и да го одржат учењето. Таквата култура, ориентирана кон учењето, го дефинира успехот како подобрување, а грешките ги смета како редовен дел од процесот на подобрување на наставата/учењето.

Анекси

Анекс 1: Избрани онлајн практики и ресурси

Онлајн-бази на податоци

УНЕСКО клириншка куќа за глобално граѓанско образование, домаќин на Азископацифичкиот образовен центар за меѓународно разбирање (АПЦЕИУ), Институт на УНЕСКО II категорија. www.gcedclearinghouse.org
База на податоци на УНЕСКО за глобално граѓанско образование. Базата на податоци вклучува сродни материјали објавени од УНЕСКО. www.unesco.org/new/en/education/resources/in-focus-articles/global- citizenship-education / documents-unesdoc /

Ресурси за училница и за наставни програми

Amnesty International. Human Rights Education:
https://www.amnesty.org/en/human-rights-education

Breaking the Mould. https://www.teachers.org.uk/educationandequalities/breakingthemould

Bryan, A. and Bracken, M. 2011. *Learning to Read the World? Teaching and Learning about Global Citizenship and International Development in Post-Primary Schools*. Dublin, Irish Aid. http://www.ubuntu.ie/media/bryan-learning-to-read-the-world.pdf

Chiarotto, L. 2011. *Natural Curiosity: Building Children's Understanding of the World Through Environmental Inquiry: A Resource for Teachers*. Toronto, ON, The Laboratory School at The Dr Eric Jackman Institute of Child Study, OISE, University of Toronto. http://www.naturalcuriosity.ca/.

Child & Youth Finance International. 2012. *A Guide to Economic Citizenship Education: Quality Financial, Social and Livelihoods Education for Children and Youth*. Amsterdam, Child & Youth Finance International.
http://childfinanceinternational.org/library/cyfi-publications/A-Guide-to-Economic-Citizenship-Education-Quality-Financial-Social-and-Livelihoods-Education-for-Children-and-Youth-CYFI-2013.pdf

Classroom Connections. Cultivating a Culture of Peace in the 21st Century.
http://www.cultivatingpeace.ca/cpmaterials/module1/

Classroom Connections. Cultivating Peace – Taking Action. http://www.classroomconnections.ca/en/takingaction.php.

Council of Europe, OSCE/ODIHR, UNESCO and OHCHR. 2009. *Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice*. Warsaw, OSCE/ODIHR. http://www.osce.org/odihr/39006?download=true

Earth Charter. http://www.earthcharterinaction.org/content/

Education Scotland. *Developing global citizens curriculum within Curriculum for Excellence*. http://www.educationscotland.gov.uk/learningteachingandassessment/learningacrossthecurriculum/themesacrosslearning/globalcitizenship/about/developingglobalcitizens/what.asp

Evans, M. and Reynolds, C. (eds). 2004. *Educating for Global Citizenship in a Changing World: A Teacher's Resource Handbook*. Toronto, ON, OISE/UT Online publication. http://www.oise.utoronto.ca/cidec/Research/Global_Citizenship_Education.html

Global Citizenship Curriculum Development (GCCD). Faculty of Education International and Center for Global Citizenship Education and Research and University of Alberta International. http://www.gccd.ualberta.ca/

Global Dimension*: The World in Your Classroom*. http://globaldimension.org.uk/

Global Teacher. http://globaldimension.org.uk/resources/item/2107

Global Teacher Education. Global Education Resources for Teachers. http://www.globalteachereducation.org/global-education-resources-teachers

Global Youth Action Network. http://www.youthlink.org/gyanv5/index.htm

Larsen, M. 2008. *ACT! Active Citizens Today: Global Citizenship for Local Schools*. London, ON, University of Western Ontario. http://www.tvdsb.on.ca/act/KIT_PDF_files/B-Introduction.pdf

McGough, H. and Hunt, F. 2012. *The Global Dimension: A Practical Handbook for Teacher Educators*. London, Institute of Education, University of London. http://www.ioe.ac.uk/Handbook_final(1).pdf

Montemurro, D., Gambhir, M., Evans, M. and Broad, K. (eds). 2014. *Inquiry into Practice: Learning and Teaching Global Matters in Local Classroom*s. Toronto, ON, OISE, University of Toronto. http://www.oise.utoronto.ca/oise/UserFiles/File/TEACHING_GLOBAL_MATTERS_FINAL_ONLINE.pdf

Open Spaces for Dialogue and Enquiry (OSDE) Methodology. http://www.osdemethodology.org.uk/osdemethodology.html

Oxfam. 2006. *Education for Global Citizenship: A Guide for Schools*. Oxford, England, Oxfam GB. http://www.oxfam.org.uk/~/media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx

Oxfam. Global Citizenship Guides: http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides

Oxfam. 2008. *Getting Started with Global Citizenship: A Guide for New Teachers*. Oxford, England, Oxfam GB. https://www.oxfam.org.uk/~/media/Files/Education/Global%20Citizenship/GCNewTeacherENGLAND.ashx

Sinclair, M., Davies, L., Obura, A. and Tibbitts, F. 2008. *Learning to Live Together: Design, Monitoring and Evaluation of Education for Life Skills, Citizenship, Peace and Human Rights.* Eschborn, Germany, Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) GmbH. http://www.ineesite.org/uploads/files/resources/doc_1_Learning_to_Live_Together.pdf

TakingITGlobal. http://www.tigweb.org

The Paulo and Nita Freire International Project for Critical Pedagogy. Teacher resources. http://www.freireproject.org/resources/in-the-classroom/

Tunney, S., O'Donoghue, H., West, D., Gallagher, R., Gerard, L. and Molloy, A. (eds). 2008. *Voice our Concern*. Dublin, Amnesty International. http://www.amnesty.ie/voice-our-concern.

UNEP. 2010. *Here and Now! Education for Sustainable Consumption Recommendations and Guidelines*. Nairobi, UNEP. http://www.unep.org/pdf/Here_and_Now_English.pdf

UNESCO. Teaching and Learning for a Sustainable Future. A multimedia teacher education programme. http://www.unesco.org/education/tlsf/

UNESCO. 2012. *Education for Sustainable Development: Sourcebook*. Paris, UNESCO. http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002163/216383e.pdf.
Videos available in English:
http://www.unesco.org/archives/multimedia/?pg=34&pattern=Sourcebook&related=

UNESCO. 2014. *How is Global Citizenship Taught? Wisdoms from the Classroom*. http://www.unescobkk.org/education/news/article/how-is-global-citizenship-taught-wisdoms-from-the-classroom/

UN Global Teaching and Learning Project. Cyber School Bus. www.un.org/Pubs/CyberSchoolBus/

Примери од политиката на наставни планови и програми

АВГАНИСТАН

Education Law (2008). In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO. http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf

АВСТРАЛИЈА

The 2013 Australian Curriculum. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf

Melbourne Declaration of Educational Goals for Young Australians (2008). In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf

КАНАДА

Global Citizenship Curriculum Development, Faculty of Education International and Centre for Global Citizenship Education and Research and University of Alberta International
http://www.globaled.
ualberta.ca/en/OutreachandInitiatives/GlobalCitizenshipCurriculumDev.aspx

КОЛУМБИЈА

Guía 48, Ruta de gestión para alianzas en el desarrollo de compentencias ciudadanas, Ministerio de Educación Nacional. Colombia. 2014.
http://www.mineducacion.gov.co/1621/w3-article-339478.html

Global citizen competencies in Colombia.
http://www.mineducacion.gov.co/cvn/1665/article-75768.html

ИНДОНЕЗИЈА

The 2013 curriculum. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf

ФИЛИПИНИ

The K-12 curriculum. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf

РЕПУБЛИКА КОРЕЈА

Charter of Gyeonggi Peace Education. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf

The 2009 curriculum. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf

UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO. The publication examines how 10 countries – Afghanistan, Australia, Indonesia,

Malaysia, Myanmar, Nepal, The Philippines, Republic of Korea, Sri Lanka and Thailand – are using education as a vehicle to promote peace and mutual understanding.
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208E.pdf

Ресурси за глобална соработка

E-Pals. http://www.epals.com/#!/main

The Global Teenager Project. http://www.globalteenager.org/

National Association of Independent Schools. Challenge 20/20.
http://www.nais.org/Articles/Pages/Challenge-20-20.aspx

UNESCO Associated Schools Project.
http://www.unesco.org/new/en/education/networks/global-networks/aspnet/

UNESCO ASPnet in Action: Global Citizens Connected for Sustainable Development. http://en.unesco.org/aspnet/globalcitizens

UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208E.pdf

Организации и иницијативи

British Council's Connecting Classrooms.
https://schoolsonline.britishcouncil.org/linking-programmes-worldwide/connecting-classrooms/spotlight/Lebanon

Centre for Global Citizenship Education and Research, University of Alberta. http://www.cgcer.ualberta.ca/AboutCGCER.aspx

Child Safety Project Online, the Centre for Educational Research and Development of the Ministry of Education and Higher Education, Lebanon.
http://www.crdp.org/en/desc-projects/6240-%20Child%20Safety%20Online

Council of Europe. 2012. Compass – Manual for Human Rights Education with Young People. Strasbourg, France, Council of Europe. www.coe.int/compass

Developing a Global Perspective for Teachers.
http://www.developingaglobalperspective.ca/gern/

Education Above All.
http://educationaboveall.org

The European Centre for Global Interdependence and Solidarity (North-South Centre), the Council of Europe.
http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/default_en.asp

The Freire Project.
http://www.freireproject.org

Global Education First Initiative (GEFI), the United Nations Secretary-General's Initiative on Education. http://www.globaleducationfirst.org

Global Education Network Europe (GENE). http://www.gene.eu

The JUMP! Foundation Global Leadership Center @ NIST.
http://jumpfoundation.org/jcommunity/jump-bangkok-hub/jump-global-leadership-center-nist-south-east-asia/

Learning Metrics Task Force.
http://www.brookings.edu/about/centers/universal-education/learning-metrics-task-force-2

The Longview Foundation.
http://longviewfdn.org/

The MasterCard Foundation.
http://www.mastercardfdn.org/youth-learning/the-mastercard-foundation-scholars-program

New Pedagogies for Deep Learning Project.
http://www.newpedagogies.org

Power Politics project (between Aberdeen, Scotland and Nigeria). http://www.powerpolitics.org.uk/resources

Tunisia human rights and citizenship school clubs.
http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/launch_of_the_first_citizenship_and_human_rights_school_club_in_tunisia/#.VDoyblFpvJw

Поддршка на наставата и професионалниот развој

Andreotti, V. and Souza, L. 2008. *Learning to Read the World Through Other Eyes*. Derby, England, Global Education.
https://www.academia.edu/575387/Learning_to_Read_the_World_Through_Other_Eyes_2008_

Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding (APCEIU).
http://www.unescoapceiu.org/en/m211.php?pn=2&sn=1&sn2=1&seq=34

Council of Europe. 2009. *How All Teachers Can Support Citizenship and Human Rights Education: a Framework for the Development of Competences*. Strasbourg, France, Council of Europe.
http://www.theewc.org/uploads/content/archive/6555_How_all_Teachers_A4_assemble_1.pdf

Global Teacher Education (GTE). Established following the publication of the Longview Foundation's 2008 report Teacher Preparation for the Global Age: The Imperative for Change. (http://www.longviewfdn.org/122/teacher-preparation-for-the-global-age.html)

Mahatma Gandhi Institute of Education for Peace & Sustainable Development (MGEIP). http://mgiep.unesco.org/

UNESCO. 2005. *Guidelines and Recommendations for Reorienting Teacher Education to Address Sustainability*. Paris, UNESCO. This publication is available in English. http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001433/143370e.pdf

UNESCO. 2012. *Exploring Sustainable Development: A Multiple-Perspective Approach*.

Paris, UNESCO. http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002154/215431E.pdf

UNESCO and ECOWAS. 2013. *Education for a Culture of Peace, Human Rights, Citizenship, Democracy and Regional Integration: ECOWAS Reference Manual*. Dakar, UNESCO. http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002211/221128e.pdf and http://www.educationalapaix-ao.org/

UNICEF. 2011. *Educating for Global Citizenship: A Practical Guide for Schools in Atlantic Canada*. Canada, UNICEF.
http://www.unicef.ca/sites/default/files/imce_uploads/UTILITY%20NAV/TEACHERS/DOCS/GC/Educating_for_Global_Citizenship.pdf

Анекс 2: Библиографија

Aaberg, R. 2013. Carnegie's Muhammad Faour discusses democracy education in the Arab world. *Council for a Community of Democracies*. <http://www.ccd21.org/news/cd-ccd/faour_arab_ world.html> пристапено на: 19. 4. 2015.

Abdi, A. and Shultz, L. (eds). 2008. *Educating for Human Rights and Global Citizenship*. New York, SUNY Press.

Abu El-Haj, T. 2009. Becoming citizens in an era of globalization and transnational migration: Reimagining citizenship as critical practice. *Theory into Practice*, Vol. 48, 274–282.

Albala-Bertrand, L. 1995. What education for what citizenship? First lessons from the research phase. *Educational Innovation and Information* (Geneva, UNESCO IBE), No. 82.

Aleinikoff, T.A. and Klusmeyer, D.B. (eds). 2001. *Citizenship Today: Global Perspectives and Practices*. Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace.

American Association of Colleges of Teacher Education and the Partnership for 21st Century Skills. 2010. *21st Century Knowledge and Skills in Educator Preparation*. <http://www.p21.org/storage/documents/aacte_p21_whitepaper2010.pdf> пристапено на: 19.4. 2015.

Andreotti, V. 2006. Soft versus critical global citizenship education. *Policy & Practice: A Development Education Review*, Vol. 3, pp. 40-51. <http://www.developmenteducationreview.com/issue3-focus4> пристапено на: 19.4. 2015.

Andreotti, V. 2011. Engaging the (geo) political economy of knowledge construction: Towards decoloniality and diversality in global citizenship education. *Globalization, Societies and Education Journal*, Vol. 9, No. 3–4, 381–397.

Andreotti, V., Barker, L. and Newell-Jones, K. 2006. *Critical Literacy in Global Citizenship Education Professional Development Resource Pack.* Centre for the Study of Social and Global Justice at the University of Nottingham and Global Education Derby. <https://www.academia.edu/194048/Critical_Literacy_in_Global_Citizenship_Education_2006_> пристапено на: 19.4. 2015.

Arthur, J., Davies, I. and Hahn, C. (eds). 2008. *The SAGE Handbook of Education for Citizenship and Democracy*. London, SAGE Publications Ltd.

Avery, P. 1997. *The Future of Political Participation in Civic Education*. Minnesota, Social Science Education Consortium.

Banks, J. (ed.). 2004. *Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives*. San Francisco, CA, John Wiley & Sons.

Banks, J. 2008. Diversity, group identity, and citizenship education in a global age. *Educational Researcher*, Vol. 37, No. 3, 129–139.

Bickmore, K. 2006. Democratic social cohesion (assimilation)? Representations of social conflict in Canadian public school curriculum. *Canadian Journal of Education*, Vol. 29, No. 2, 359–386.

Boulding, E. 1988. Building a global civic culture: Education for an interdependent world (John Dewey Lecture). New York, Teachers College Press.

Boulding, E. 2011. New understandings of citizenship: Path to a peaceful future? Pilisuk, M. and Nagler, M.N. (eds), *Peace Efforts That Work and Why*, Vol. 3 of *Peace Movements Worldwide*. Santa Barbara, CA, Praeger, 5–14.

Cabrera, L. 2010. *The Practice of Global Citizenship*. Cambridge, England, Cambridge University Press.

Cogan, J. and Grossman, D. 2009. Characteristics of globally-minded teachers: A 21st century view. Kirkwood-Tucker, T. F. (ed), *Visions in Global Education: The Globalization of Curriculum and Pedagogy in Teacher Education and Schools*. New York, Peter Lang.

Darling-Hammond, L. and Bransford, J. (eds). 2005. *Preparing Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do.* San Francisco, CA, Jossey-Bass.

Davies, I. and Pike, G. 2009. Global citizenship education: Challenges and possibilities. Lewin, R. (ed), *The Handbook of Practice and Research in Study Abroad: Higher Education and the Quest for Global Citizenship*. New York, Routledge.

Davies, I., Evans, M. and Reid, A. 2005. Globalising citizenship education? A critique of 'global education' and 'citizenship education'. *British Journal of Educational Studies*, Vol. 53, No. 1, 66–87.

Davies, L., Harber, C. and Yamashita, H. 2004. *Global Citizenship Education: The Needs of Teachers and Learners.* Birmingham, England, Centre for International Education and Research, University of Birmingham.

Delanty, G. 1999. *Citizenship in a Global Age: Society, Culture, Politics*. Buckingham, England, Open University Press.

Department for Education and Skills (DfES). 2007. *Curriculum Review: Diversity and Citizenship (Ajebgo Report)*. London, DfES.

Dewey, J. 1916. *Democracy and education. An introduction to the philosophy of education*, 1966 edn. New York, Free Press.

Dower, N. 2003. *An Introduction to Global Citizenship*. Edinburgh, Edinburgh University Press.

Earl, L. 2003. Assessment as Learning: Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning. Thousand Oaks, CA, Corwin Press.

Education Above All. 2012. *Education for Global Citizenship*. Doha, Education Above All.

Eidoo, S., Ingram, L., MacDonald, A., Nabavi, M., Pashby, K. and Stille, S. 2011. Through the kaleidoscope: Intersections between theoretical perspectives and classroom implications in critical global citizenship education. *Canadian Journal of Education*, Vol. 34, No. 4, 59–85.

Evans, M. 2008. Citizenship education, pedagogy, and school contexts. Arthur, J. Davies, I. and Hahn,C. (eds), *The SAGE Handbook of Citizenship and Democracy.* London, SAGE Publications Ltd, 519–532.

Evans, M., Davies, I., Dean, B. and Waghid, Y. 2008. Educating for global citizenship in schools: Emerging understandings. Mundy, K., Bickmore, K., Hayhoe, R., Madden, M. and Majidi, K. (eds), *Comparative and International Education: Issues for Teachers*. New York, Teachers' College Press, 273–298.

Evans, M., Ingram, L., MacDonald, A. and Weber, N. 2009. Mapping the "global dimension" of citizenship education in Canada: The complex interplay of theory, practice, and context. *Citizenship, Teaching and Learning*, Vol. 5, No. 2, 16–34.

Faour, M. and Muasher, M. 2011. *Education for Citizenship in the Arab World: Key to the Future*. Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace.

<http://carnegieendowment. org/files/citizenship_education.pdf> пристапено на 19.4. 2015.

Faour, M. and Muasher, M. 2012. *The Arab World's Education Report Card: School Climate and Citizenship Skills.* Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace.

Freire, P. 1970. *Pedagogy of the Oppressed*. London and New York, Continuum.

Fullan, M. and Langworthy, M. 2014. *A Rich Seam: How New Pedagogies Find Deep Learning*. London, Pearson.

Gaudelli, W. (ed). 2003. *World Class: Teaching and Learning in Global Times*. Mahwah, NJ, Lawrence Earlbaum Associates.

Gay, G. 2000. *Culturally Responsive Teaching. Theory, Research and Practice*. New York, Teachers College Press.

Hahn, C. 1998. *Becoming Political: Comparative Perspectives on Citizenship Education*. Albany, NY, State University of New York Press.

Harshman, J., Augustine, T. and Merryfield, M. (eds). 2015. *Research in Global Citizenship Education*. Information Age Publishing, Inc.

Heater, D. 2002. *World Citizenship: Cosmopolitan Thinking and Its Opponents*. London, Continuum.

Held, D. 1999. The transformation of political community: Rethinking democracy in the context of globalisation. Shapiro, I. and Hacker-Gordon, C. (eds), *Democracy's Edges.* Cambridge, England, Cambridge University Press.

Hicks, D. and Holden, C. 2007. *Teaching the Global Dimension: Key Principles and Effective Practice.* London, Routledge, Taylor and Francis Group.

Hooks, B. 1994. *Teaching to Transgress? Education as the Practice of Freedom*. London and New York, Routledge.

Ibrahim, T. 2005. Global citizenship education: Mainstreaming the curriculum? *Cambridge Journal of Education*, Vol. 35, No. 2, 177–194.

Ichilov, O. 1998. Patterns of citizenship in a changing world. Ichilov, O. (ed.), *Citizenship and Citizenship Education in a Changing World*. London, The Woburn Press, 11–27.

Isin, E. F. 2009. Citizenship in flux: the figure of the activist citizen. *Subjectivity*, Vol. 29,

36–388.

Jorgenson, S. and Shultz, L. 2012. Global citizenship education in post-secondary institutions: What is protected and what is hidden under the umbrella of GCE? *Journal of Global Citizenship and Equity Education*, Vol. 2, No. 1, 1–22.

Kiwan, D. 2008. *Education for Inclusive Citizenship.* London and New York, Routledge. Kiwan, D. 2014. Emerging forms of citizenship in the Arab world. Isin, E. and Nyers, P. (eds), *Routledge Global Handbook of Citizenship Studies.* London and New York, Routledge.

Kiwan, D. with Starkey, H. (eds). 2009. Civil society, democracy and education. *Education, Citizenship and Social Justice*, Vol. 4, No. 2. Kolb, D. A. 1984. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development.* Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall.

Ladson-Billings, G. 1995. But that's just good teaching! The case for culturally relevant

pedagogy. *Theory into Practice*, Vol. 34, No. 3, 159–165.

Lee, W.O. 2008. The development of citizenship education curriculum in Hong Kong after 1997: Tensions between national identity and global citizenship. Grossman, D., Lee, W.O. and Kennedy, K. (eds), *Citizenship Curriculum in Asia and the Pacific*. The Netherlands, Springer.

Lee, W.O. 2012. Learning for the future: The emergence of lifelong learning and the internationalization of education as the fourth way? *Educational Research for Policy and Practice*, Vol. 11, No. 1, 53–64.

Longview Foundation. 2008. *Teacher Preparation for the Global Age: The Imperative for Change.* Silver Spring, MD, Longview Foundation for Education in World Affairs and International Understanding Inc. <http://www.longviewfdn.org/files/44.pdf> пристапено на: 19. 4. 2015.

Mansilla, V.B. and Jackson, A. 2011. *Educating for Global Competence: Preparing Our Youth to Engage the World.* E. Omerso (ed). New York, Asia Society and the Council of Chief State School Officers. <http://asiasociety.org/files/book-globalcompetence.pdf> пристапено на: 19. 4. 2015.

Marshall, T. H. 1949. *Citizenship and Social Class*. London, Pluto Press.

McLean, L., Cook, S. and Crowe, T. 2006. Educating the next generation of global citizens through teacher education, one new teacher at a time. *Canadian Social Studies Journal*, Vol. 40, No. 1, 1–7.

Merryfield, M. 2000. Why aren't teachers being prepared to teach for diversity, equity, and global interconnectedness? A study of lived experiences in the making of multicultural and global educators. *Teaching and Teacher Education*, Vol. 16, 429–443.

Merryfield, M., Jarchow, E. and Pickert, S. (eds). 1996. *Preparing Teachers to Teach Global Perspectives: A Handbook for Teacher Educators*. Thousand Oaks, CA, Corwin Press.

Montemurro, D., Gambhir, M., Evans, M. and Broad, K. (eds). 2014. *Inquiry into Practice: Learning and Teaching Global Matters in Local Classrooms.* Toronto, ON, Ontario Institute for Studies in Education.

Mortimore, P. 1999. *Understanding Pedagogy and Its Impact on Learning*. London, Paul Chapman.

Nagda, B., Gurin, P. and Lopez, G. 2003. Transformative pedagogy for democracy and social justice. *Race, Ethnicity and Education*, Vol. 6, No. 2, 165–191.

Nelson, J. and Kerr, D. 2006. *Active Citizenship in INCA Countries: Definitions, Policies, Practices and Outcomes* (Final Report). Qualifications and Curriculum Authority (England), National Foundation for Educational Research, and International Review of Curriculum and Assessment Frameworks (INCA). <https://www.nfer.ac.uk/publications/QAC02/QAC02.pdf> пристапено на: 19. 4. 2015.

Niens, U. and Reilly, J. 2012. *Education for global citizenship in a divided society? Young people's views and experiences. Comparative Education*, Vol. 48, No. 1, 103–118.

Noddings,N.(ed). 2005. *Educating Citizens for Global Awareness*. Boston, Teachers College Press.

Nussbaum, M. 2002. Education for citizenship in an era of global connection. *Studies in Philosophy and Education*, Vol. 21, 289–303.

Osborne, K. 2001. Democracy, democratic citizenship, and education. Portelli, J.P. and Solomon, R.P. (eds), *The Erosion of Democracy in Education*. Calgary, AB, Detselig Enterprises, 29–61.

Osler, A. and Starkey, H. 2005. *Changing Citizenship: Democracy and Inclusion in Education*. Maidenhead, England, Open University Press.

Osler, A. and Starkey, H. 2006. *Cosmopolitan Citizenship, Changing Citizenship: Democracy and Inclusion in Education*. Maidenhead, England, Open University Press.

O'Sullivan, M. and Pashby, K. 2008. *Citizenship Education in the Era of Globalization: Canadian Perspectives.* Rotterdam, The Netherlands, Sense Publishers.

Oxley, L. and Morris, P. 2013. Global citizenship: A typology for distinguishing its multiple conceptions. *British Journal of Educational Studies*, Vol. 61, 301–325.

Parker, W. (ed). 1995. *Educating the Democratic Mind*. Albany, NY, State University of New York Press.

Peters, M. A., Britton, A. and Blee, H. (eds). 2008. *Global Citizenship Education: Philosophy, Theory and Pedagogy*. Rotterdam, The Netherlands, Sense Publishers.

Pigozzi, M. J. 2006 . A UNESCO view of global citizenship education. *Educational Review*, Vol. 58, No. 1, 1–4.

Pike, G. 2000. Global education and national identity: In pursuit of meaning. *Theory into Practice*, Vol. 39, No. 2, 64–73.

Pike, G. 2008. Reconstructing the legend: Educating for global citizenship. Abdi, A. and Shultz, L. (eds), *Educating for Human Rights and Global Citizenship*. New York, State University of New York Press, 223–237.

Pykett, J. 2010. Citizenship education and narratives of pedagogy. *Citizenship Studies*, Vol. 14, No. 6, 621–635.

Quaynor, L. 2012. Citizenship education in post-conflict contexts: A review of the literature. *Education Citizenship and Social Justice*, Vol. 7, No. 1, 33–57.

Quezada, R. L. (ed). 2010. Internationalization of teacher education: Creating globally competent teachers and teacher educators for the 21st century. *Teaching Education*, Vol. 21, No. 1.

Reardon, B. 1988. *Comprehensive Peace Education. Educating for Global Responsibility*. New York, Teachers College Press.

Reilly, J. and Niens, U. 2013. Global citizenship as education for peacebuilding in a divided society: Structural and contextual constraints on the development of critical dialogic discourse in schools. *Compare: A Journal of Comparative and International Education.*

Richardson, G. H. and Abbott, L. 2009. Between the national and the global: Exploring tensions in Canadian citizenship education. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, Vol. 9, No. 3, 77–394.

Schattle, H. 2008. *The Practices of Global Citizenship*. Lanham, MD, Rowman and Littlefield.

Shultz, L. 2007. Educating for global citizenship: Conflicting agendas and understandings. *The Alberta Journal of Educational Research*, Vol. 53, No. 3, 248–258.

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. and Losito, B. 2010. *2010 Initial Findings from the IEA Civic and Citizenship Education Study*. Amsterdam, International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Sipos, Y., Battisti, B. and Grimm, K. 2008. Achieving transformative sustainability learning: Encouraging head, hands and heart. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. 9, No. 1, 68–86.

Stevick, D. and Levinson, B. 2007. *Reimagining Civic Education: How Diverse Societies Form Democratic Citizens*. Lanham, MD, Rowman and Littlefield.

Torney-Purta, J., Schwille, J. and Amadeo, J. (eds). 1999. *Civic Education across Countries: Twenty-four National Case Studies from the IEA Civic Education Project*. Amsterdam, International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Torres, C.A. 2010. Education, power and the state: Dilemmas of citizenship in multicultural societies. Alexander, H., Pinson, H. and Yonah, Y. (eds), *Citizenship Education and Social Conflict.* London, Routledge, 61–82.

UNESCO. 2013. Global Citizenship Education. An emerging perspective. Outcome document of the Technical Consultation on Global Citizenship Education. Paris, UNESCO.

UNESCO. 2013. *Intercultural Competencies. Conceptual and operational framework*. Paris, UNESCO.

UNESCO. 2014. *Global Citizenship Education. Preparing Learners for the Challenges of the 21st Century*. Paris, UNESCO.

UNESCO. 2014. *Teaching Respect for All*. Paris, UNESCO.

Warwick, P. 2008. Talking through global issues: A dialogue based approach to CE and its potential contribution to community cohesion. citizED. <http://www.citized.info/pdf/commarticles/Paul%20Warick%20from%20Cathie%20April%2008.pdf> пристапено на: 19.4.2015.

Westheimer, J. and Kahne, J. 2004. What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, Vol. 41, No. 2, 237–269.

Wintersteiner, W. 2013. Global Citizenship Education. Grobbauer, H. (ed), Global Learning in Austria. Potential and Perspective. *Aktion & Reflexion,* Vol 10, 18–29.

Анекс 3: Листа на учесници на терен

Држава	Координатор	Рецензент
Канада	▪ Мари Кристин Лекомпт, национален координатор, АСПнет.	▪ Чад Барч, наставник во средно училиште „Квин Елизабет“ ▪ Роберт Мацота, извршен службеник, Здружение на наставници „Алберта и Алберта“, покраински координатор, АСПнет.
Либан	▪ Фади Јарак, генерален директор за образование, Министерство за образование и високо образование.	▪ Специјалист за наставни планови и програми, планер за образование, Министерство за образование и високо образование.
Мексико	▪ Оливија Флорес-Гарса, АСПнет-координатор.	▪ Џина А. Деканини, наставник, основно училиште „Американо Анахуак“. ▪ Дан Лестер Мота Мартинез, наставник, основно училиште „Американо Анахуак“. ▪ Глорија Лаура Сото Канту, координатор, наставник, основно училиште „Американо Анахуак“. ▪ Андрес Боланос, академски директор, средно училиште „ФОРМУС“. ▪ Сузана Јара, наставник, средно училиште „ФОРМУС“. ▪ Моника Родригес наставник, средно училиште „ФОРМУС“. ▪ Денис Хаел Флорес Толетино, наставник, средно училиште бр. 7, Универзитет „Аутонома де нуево Леон “. ▪ Марија де Лурдес Акире Мартинес, координатор, средно училиште бр. 7, Универзитет „Аутонома де нуево Леон “.
Репуб-лика Кореја	▪ Џеонгмин Еом, шеф, тим за истражување и развој, АПЦЕИУ. ▪ Хуоџеонг Ким, асистент на програмскиот специјалист. ▪ Сеулџи Ким, асистент на програмскиот специјалист. ▪ Чионг Ли, асистент на програмскиот специјалист.	▪ Експерти за развој на наставни планови и програми: Сун Јунг Пак, Деун Цеи, Јанг Ги Хем, Дун Ким, Јукван Сунг, Геуно Ли. ▪ Наставници со огромни искуства во развојот на наставниот план и програма/учебник: Санг Хи Хан, Ханксун Ли, Сангјонг Парк, Сеунг Ху Бе, Бајунг Сеап Чуи. ▪ Водечки наставници за глобално граѓанско образование назначени од Министерството за образование: Сан Јанг Хан, Хуе Кионг Син, Вон Хуанг Ли, Јае Ва Чои, Санг Јо Хванг, Јанг Мо Ким, Хи Џеонг Ким, Ми На Сонг, Донг Хук Ким, Ми Хи Ли, Сеонг Ми Бае, Еун Јанг Ким, Сеонг Јон Јо, Тае Хун Ким, Хуо Кунг Хванг, Ји А Јун, Ае Кионг Јеонг, Јо Хан Ли, Ми Ја Јеон, Сеон Рајонг Ли, Јанг А Им, Мин Кионг Ким, Сан Сун Јанг, Јеон Јеонг Ли, Јанг Беи Џи, Сеонг Ми Хонг, Кунг Ран Ко, Кванк Хи Мун, Џием Хонг Парк, Јеонг Ли Канг, Јун Сук Хванг, Ку Дае Ли, Кунг Сук Ли, Бук Нам Квак, Ми Сун Чу.
Уганда	▪ Роси Агои, АСПнет-национален координатор и асистент на генералниот секретар, Национална комисија на УНЕСКО за Уганда.	▪ Дабенги Чарлс, наставник и АСПнет-координатор, основно училиште „Камили бојс“. ▪ Отвао Ричард, наставник и АСПнет-координатор „Мт. Сент Мери колеџ“, Намагунга.

Глобалното граѓанско образование има за цел да биде трансформативно, да ги гради знаењата, вештините, вредностите и ставовите за да им овозможи на учениците да придонесат за поинклузивен, поправеден и помирен свет. Оваа публикација, насловена како *Глобално граѓанско образование: теми и цели на учење (ТЦУ)*, е прв педагошки прирачник од УНЕСКО за граѓанско образование. Тој дава предлози за пренесување на концептите за глобалното граѓанско образование во практични теми и цели на учење на специфични возрасти на начин што овозможува адаптација кон локалните контексти. Овој прирачник е наменет како ресурс за едукаторите, изготвувачите на наставни програми, обучувачите, како и за креаторите на образовни политики, но, исто така, може да биде корисен и за другите носители во образованието кои работат во неформалниот и информалниот образовен сектор.

За понатамошни информации
Ве молиме контактирајте нè: gced@unesco.org
или посетете ја интернет-страницата: http://www.unesco.org/new/en/global-citizenship-education

Со поддршка на:

UNESCO
United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization
Education Sector

UNESCO
United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization
국제연합
교육과학문화기구

APCEIU
Asia-Pacific Centre of
Education for International Understanding
under the auspices of UNESCO
유네스코 아시아태평양 국제이해교육원

9 789231 001024

[illegible]